



## Oikeustapauskokoelma

UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

9 päivänä syyskuuta 2015\*

Kilpailu — Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt — Televisioiden ja tietokoneiden näytöissä käytettävien kuvaputkien maailmanlaajuiset markkinat — Päätös, jolla todetaan SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan rikkominen — Hintoja, markkinoiden jakamista, kapasiteetteja ja tuotantoa koskevat sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat — Näyttö kartelliin osallistumisesta — Yhtenä kokonaisuutena pidettävä jatkettu kilpailusääntöjen rikkominen — Rikkomisesta vastuuseen joutuminen — Yhteinen määräysvalta — Sakot — Täysi harkintavalta

Asiassa T-104/13,

**Toshiba Corp.**, kotipaikka Tokio (Japani), edustajanaan solicitor J. MacLennan sekä asianajajat J. Jourdan, A. Schulz ja P. Berghe,

kantajana,

vastaan

**Euroopan komissio**, asiamiehinaan A. Biolan, V. Bottka ja M. Kellerbauer,

vastajaana,

jossa on kyse SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/39.437 – Televisioiden ja tietokoneiden näytöissä käytettävät kuvaputket) 5.12.2012 annetun komission päätöksen C(2012) 8839 final kumoamista koskevasta vaatimuksesta kantajaa koskevilta osin ja toissijaisesti kantajalle määrätyn sakon määrän kumoamista tai alentamista koskevasta vaatimuksesta,

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja S. Papasavvas (esittelevä tuomari) sekä tuomarit N. J. Forwood ja E. Bieliūnas,

kirjaaja: hallintovirkamies J. Weychert,

ottaen huomioon asian käsittelyn kirjallisessa vaiheessa ja 11.11.2014 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

\* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

## tuomion

### Asian tausta

#### *Kantaja ja kyseessä oleva tuote*

- 1 Kantajana oleva Toshiba Corp. on maailmanlaajuinen yritys, joka valmistaa ja myy elektroniikka- ja sähkötuotteita, joihin kuuluvat katodisädeputket.
- 2 Katodisädeputket ovat tyhjiölasivaippoja, jotka sisältävät elektronitykin ja fluoresoivan näyttöpinnan, ja ne on yleensä varustettu sisäisellä tai ulkoisella laitteella elektronien kiihdyttämiseksi ja niiden suunnan muuttamiseksi. Elektronitykistä liikkeelle laskettujen elektronien koskettaessa fluoresoivaa näyttöpintaa syntyy valoa ja näytölle ilmestyy kuva. Tosiseikkojen tapahtuma-aikana oli olemassa kahdenlaisia katodisädeputkia eli tietokoneiden näytöissä käytettäviä värinäyttöputkia (colour display tubes, jäljempänä CDT-putket) ja televisioissa käytettäviä värikuvaputkia (colour picture tubes, jäljempänä CPT-putket). CDT- ja CPT-putket ovat yksittäisiä osia, jotka liitetään alustaan ja muihin tietokoneen näytön tai väritelevisiovalmistamiseksi tarvittaviin osiin. Niitä on saatavilla erikokoisina (pieni, keskisuuri, suuri ja jättsuuri) tuumissa ilmaistuina.
- 3 Kantaja osallistui katodisädeputkien valmistukseen ja myyntiin suoraan sekä tytäryhtiöidensä välityksellä, muun muassa [luottamuksellinen]<sup>1</sup>, [luottamuksellinen], [luottamuksellinen] ja [luottamuksellinen] välityksellä, jotka sijaitsevat Euroopassa, Aasiassa ja Pohjois-Amerikassa. [Luottamuksellinen], joka on sijoittautunut [luottamuksellinen] ja joka on kokonaan [luottamuksellinen] omistama, oli eurooppalainen sivuliike, joka vastasi kantajan toiminnasta elektroniikkakomponenttien alalla, ja kantajan CDT- ja CPT-putkien ainoa jälleenmyyjä Euroopan talousalueella (ETA) vuodesta 1995 lähtien 31.3.2003 saakka.
- 4 Kantaja luovutti 31.3.2003 katodisädeputkien alan toimintansa kokonaisuudessaan yhteisyritys Matsushita Toshiba Picture Display Co. Ltd:lle (jäljempänä MTPD), joka oli perustettu Matsushita Electric Industrial Co. Ltd:n kanssa (jäljempänä MEI). MEI omisti 64,5 prosenttia ja kantaja 35,5 prosenttia MTPD:stä 31.3.2007 saakka, jolloin kantaja luovutti osuutensa MEI:lle, minkä johdosta MTPD:stä tuli MEI:n kokonaan omistama tytäryhtiö ja se muutti toiminimensä MT Picture Display Co. Ltd:ksi. MEI muutti 1.10.2008 toiminimekseen Panasonic Corp.

#### *Hallinnollinen menettely*

- 5 Esillä oleva menettely aloitettiin sen jälkeen, kun Chunghwa Picture Tubes Co. Ltd oli jättänyt 23.3.2007 sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun komission tiedonannon (EUVL 2006, C 298, s. 17) perusteella sakkoimmunitteettia koskevan hakemuksen.
- 6 Samsung SDI Co. Ltd, Samsung SDI Germany GmbH, Samsung SDI (Malaysia) Berhad (jäljempänä yhdessä Samsung SDI), MEI, Koninklijke Philips Electronics NV (jäljempänä Philips) ja Thomson SA jättivät sakoista vapauttamista tai sakkojen lieventämistä koskevat hakemukset edellä 5 kohdassa mainitun tiedonannon mukaisesti.
- 7 Euroopan yhteisöjen komissio antoi 23.11.2009 väitetiedoksiannon, joka oli osoitettu kantajalle sekä Chunghwa Picture Tubes Co. Ltd:lle, Chunghwa Picture Tubes (Malaysia) Sdn. Bhd:lle, CPTF Optronics Co. Ltd:lle (jäljempänä yhdessä Chunghwa), Samsung SDI:lle, Philipsille, LG Electronics,

1 — Luottamukselliset tiedot poistettu tekstistä.

Inc:lle (jäljempänä LGE), PT LG Electronics Indonesia Ltd:lle, LG Electronics European Holding BV:lle, Thomsonille, Panasonicille, [luottamuksellinen], [luottamuksellinen] ja MTPD:lle, sekä järjesti 26. ja 27.5.2010 kuulemisen (jäljempänä kuuleminen) kaikille kyseisen tiedoksiannon adressaateille.

- 8 Panasonic ja kantaja jättivät 2.7.2010 päivätyillä kirjeillä lisähuomautuksia ja esittivät todisteita, jotka liittyivät siihen, että niiden väitettiin käyttäneen ratkaisevaa vaikutusvaltaa MTPD:n markkinakäyttäytymiseen.
- 9 Kantaja toisti 14.12.2010 päivätyssä kirjeessä 2.7.2010 päivätyissä huomautuksissaan esittämänsä pyynnön saada tutustua Panasonicin kuulemisen yhteydessä esittämiin huomautuksiin sekä kaikkiin uusiin todisteisiin, jotka oli liitetty asiakirja-aineistoon väitetiedoksiannon jälkeen.
- 10 Komissio lähetti 22.12.2010 päivätyllä kirjeellä Panasonicille ja kantajalle tosiseikkoja koskevan yhteenvedon lisätodisteista, joihin komissio aikoi tarvittaessa tukeutua katsoakseen, että kyseiset yhtiöt olivat yhteisvastuullisesti vastuussa MTPD:lle mahdollisesti määrättävästä seuraamuksesta tämän kartellikokonaisuuteen osallistumisen johdosta.
- 11 Komissio hylkäsi kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan 19.1.2011 päivätyllä kirjeellä kantajan 14. ja 23.12.2010 esittämät pyynnot saada tutustua muiden yritysten väitetiedoksiantoon antamiin vastauksiin.
- 12 Kantaja vastasi 4.2.2011 päivätyllä kirjeellä komission lähettämään tosiseikkoja koskevaan yhteenvedon.
- 13 Komissio lähetti 4.3.2011 päivätyllä kirjeellä muun muassa kantajalle tietojensaantipyynnön [SEUT 101] ja [SEUT 102] artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 18 artiklan 2 kohdan nojalla ja kehotti tätä toimittamaan tietoja myynneistään ja kokonaisliikevaihdostaan.

#### *Riidanalainen päätös*

- 14 SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/39.437 – Televisioiden ja tietokoneiden näytöissä käytettävät kuvaputket) 5.12.2012 antamassaan päätöksessä C(2012) 8839 final (jäljempänä riidanalainen päätös) komissio totesi, että maailmanlaajuisesti suurimmat katodisädeputkien valmistajat olivat rikkoneet SEUT 101 artiklaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklaa osallistumalla kahteen erilliseen rikkomiseen, jotka kumpikin merkitsivät yhtenä kokonaisuutena pidettävää jatkettua kilpailusääntöjen rikkomista. Nämä rikkomiset koskivat yhtäältä CDT-putkien markkinoita (jäljempänä CDT-kartelli) ja toisaalta CPT-putkien markkinoita (jäljempänä CPT-kartelli). Kartellit toimivat ajalla 24.10.1996–14.3.2006 ja 3.12.1997–15.11.2006, ja ne toteutettiin katodisädeputkien valmistajien välisin sopimuksin ja yhdenmukaistetuin menettelytavoin tarkoituksena vahvistaa hintoja, jakaa markkinoita sekä asiakkaita myyntimäärät, asiakkaat ja markkinaosuudet jakamalla, rajoittaa tuotantoa, vaihtaa kaupallisesti arkaluonteisia tietoja ja valvoa kollusiivisten sopimusten täytäntöönpanoa.
- 15 Komissio totesi CPT-kartellista, joka ainoastaan on esillä olevan kanteen kohteena, että osallistujat sopivat erikokoisten CPT-putkien tavoite- tai vähimmäishinnoista, pyrkivät säilyttämään hintaeron Euroopassa ja Aasiassa myytäviin samanlaisiin tuotteisiin sekä valvoivat tarkkaan hintasopimuksia. Osallistujat tekivät myös sopimuksia, joissa määriteltiin, kuka valmistaja ilmoittaa mistäkin hinnankorotuksesta millekin asiakkaalle. CPT-putkien valmistajat sopivat lisäksi omista markkinaosuuksistaan sekä yhteensovitetuista tuotantorajoituksista vähentääkseen tarjonnan ylijäämää ja korottaakseen hintoja taikka säilyttääkseen ne ennallaan. Osallistujat vaihtoivat lisäksi kaupallisesti arkaluonteisia tietoja suunnitelluista tuotannosta ja kapasiteetista, toteutetuista ja suunnitelluista

myynneistä, tulevaa kysyntää koskevista ennusteista, hinnoittelusta ja hintastrategiasta, yleisistä myyntiehtoista, asiakkaista sekä hintoja ja määriä koskevista neuvotteluista viimeksi mainittujen kanssa.

- 16 Riidanalaisen päätöksen 123 ja 124 perustelukappaleessa todettiin, että alkuvaiheen, jonka aikana CPT-putkista keskusteltiin samoissa kokouksissa kuin missä keskusteltiin CDT-putkista, päätyttyä alettiin vuoden 1998 syksystä lähtien järjestää säännöllisiä monenvälisiä kokouksia nimeltä ”CPT glass meetings” aluksi Aasiassa (jäljempänä Aasian lasikokoukset) kartellin ytimen muodostavien aasialaisten yritysten kesken eli Chunghwan, Samsung SDI:n, [luottamuksellinen], [luottamuksellinen] ja LGE:n kesken kuukausittain tai neljännesvuosittain maailmanlaajuisten valmistajien välisten kahdenvälisen yhteydenottojen ja lukuisten tietojenvaihtojen lisäksi. Tämän jälkeen vuodesta 1999 lähtien aasialaiset yritykset pyrkivät laajentamaan kartellin jäsenten piiriä sisällyttääkseen kartelliin kaikki tärkeimmät aasialaiset valmistajat sekä eurooppalaiset valmistajat. Kyseisten yritysten joukkoon liittyivät siten [luottamuksellinen], MEI, Philips, Thomson ja kantaja. Eurooppalaisten yritysten Philipsin ja Thomsonin osallistuminen näytettiin toteen sen jälkeen, kun vuoden 1999 keväällä Euroopassa oli aloitettu aasialaisten 14-tuumaisten CPT-putkien tuontiin kohdistuva polkumyynnin vastainen menettely. Todisteet osoittavat, että tästä lähtien lasikokouksia (jäljempänä lasikokoukset) järjestettiin myös Euroopassa (jäljempänä Euroopan lasikokoukset). Lisäksi vuosina 2002 ja 2003 Aasian lasikokoukset olivat muuttaneet muotoaan, ja niitä järjestettiin siten Aasiaan sijoittautuneille CPT-putkien tuottajille kahdella eri foorumilla, ja ne käsittivät yhtäältä Samsung SDI:n, MTPD:n ja LG Philips Displays -konsernin (jäljempänä LPD-konserni LGE:n ja Philipsin sijasta; nämä olivat luovuttaneet sille CPT-putkien alan toimintonsa) väliset kokoukset nimeltä SML-kokoukset, jotka koskivat suurimmaksi osaksi kooltaan keskisuuria ja jättisuuria CPT-putkia, ja toisaalta Samsung SDI:n, LPD-konsernin, MTPD:n, Chunghwan ja [luottamuksellinen] väliset Kaakkois-Aasian kokoukset nimeltä ASEAN-kokoukset, jotka koskivat suurimmaksi osaksi kooltaan pieniä ja keskisuuria CPT-putkia.
- 17 Komissio totesi, että vaikka CPT-putkia koskevat Euroopan lasikokoukset väitettiin järjestetyn ja pidetyn erikseen Aasiassa pidetyistä kokouksista, samojen yritysten tytäryhtiöt ja satunnaisesti samat yhteistyökumppanit osallistuivat kokouksiin kilpailijoiden kanssa sekä Euroopassa että Aasiassa. Komissio katsoi siten, että Euroopan lasikokoukset ja Aasian lasikokoukset olivat toisiinsa kytköksissä, koska niissä käsiteltiin samoja aiheita ja vaihdettiin samantyyppisiä tietoja, ja näin on siitä huolimatta, ettei asiakirja-aineistoon sisältyvissä asiakirjoissa mainittu yhteistä kattojärjestöä. Tältä osin Euroopan lasikokoukset olivat riidanalaisen päätöksen sanamuodon mukaan jatkoa Aasian lasikokouksille, ja niissä keskityttiin etenkin markkinaehtoihin ja hintoihin Euroopassa, kun taas Aasian kartellissa käyty yhteydenpito oli luonteeltaan maailmanlaajuisista ja se koski siten myös Eurooppaa. Euroopan markkinoita koskevia sopimuksia oli lisäksi solmittu sekä Euroopassa että Aasiassa pidetyissä kokouksissa, ja sovellettuja hintoja valvottiin säännöllisesti, sillä aasialaisia hintoja käytettiin viiteinä Euroopan hintatasoa tarkasteltaessa.
- 18 Komissio totesi lopuksi kantajan osallisuudesta CPT-kartelliin ensimmäiseksi, että tämä oli osallistunut kartelliin suoraan käymällä 16.5.2000 ja 11.4.2002 välisellä ajalla useimpien sellaisten yritysten kanssa, jotka muodostivat mainitun kartellin ytimen, kahdenvälistä yhteydenpitoa, jonka yhteydessä käytiin samanlaisia keskusteluja kuin mitä käytiin tietyissä lasikokouksissa, sekä osallistumalla 12.4.2002 lukien joihinkin mainituista lasikokouksista. Komissio totesi toiseksi, että MTPD, johon MEI ja kantaja olivat käyttäneet ratkaisevaa vaikutusvaltaa, oli 1.4.2003 lukien jatkanut keskeytyksettä osallistumistaan CPT-kartelliin vaihtamalla yhtiötä koskevia kaupallisesti arkaluonteisia tietoja Euroopan lasikokouksiin osallistuvien yritysten kanssa käymänsä kahdenvälisen yhteydenpidon yhteydessä sekä osallistumalla Aasiassa pidettyihin maailmanlaajuisiin SML- ja ASEAN-kokouksiin. Komissio totesi täten tämän perusteella, että kantaja oli vastuussa yhtäältä suoraan toteuttamastaan kilpailusääntöjen rikkomisesta ennen MTPD:n perustamista ja toisaalta Panasonicin kanssa yhteisvastuullisesti MTPD:n toteuttamasta kilpailusääntöjen rikkomisesta MTPD:n perustamisesta lukien.

- 19 Komissio tukeutui kantajalle määrättävän sakon määrän laskemisessa asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettuihin suuntaviivoihin (EUVL 2006, C 210, s. 2; jäljempänä vuoden 2006 suuntaviivat).
- 20 Sakon perusmäärän määrittämiseksi komissio katsoi aluksi, että kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyvän tavaroiden myynnin arvon vahvistamiseksi vuoden 2006 suuntaviivojen 13 kohdassa tarkoitettulla tavalla oli otettava huomioon CPT-kartellin koko keston ajalta ”todellisen” myynnin vuotuisen arvon keskiarvo, joka koostui yhtäältä myynneistä, jotka liittyivät riidanalaisen päätöksen yhden adressaatin ETA-alueella sijaitseville asiakkaille suoraan myymiin CPT-putkiin (jäljempänä suora myynti ETA-alueella), ja toisaalta myynneistä, jotka liittyivät saman konsernin sisällä lopputuotteeseen asennettuihin CPT-putkiin, jotka riidanalaisen päätöksen adressaateista yksi myi tämän jälkeen ETA-alueella sijaitseville asiakkaille (jäljempänä suora myynti ETA-alueella muutettujen tuotteiden muodossa). Mainitun päätöksen 1021, 1026 ja 1029 perustelukappaleen mukaan ensimmäinen ”todellinen” CPT-putkien myynti – myytiinpä ne sellaisinaan tai lopputuotteisiin asennettuina – vastasi riidanalaisen päätöksen yhden adressaatin ETA-alueella toteuttamaa myyntiä ulkopuolisen asiakkaan hyväksi CPT-kartellin aikana. Komissio ei sen sijaan ottanut huomioon ”epäsuoria myyntejä”, jotka vastasivat niiden CPT-putkien arvoa, jotka yksi riidanalaisen päätöksen adressaateista myi ETA-alueen ulkopuolella sijaitseville asiakkaille, jotka tämän jälkeen asensivat kyseiset putket ETA-alueella myymiinsä lopputuotteisiin.
- 21 Komissio totesi lisäksi, että Panasonic ja kantaja olivat osallistuneet CPT-kartelliin ennen MTPD:n perustamista ja että ne olivat jatkaneet siihen osallistumista MTPD:n perustamisen jälkeen tämän välityksellä. Komissio katsoi siten, että vaikka kantajan osallistuminen CPT-kartelliin ei ollut keskeytynyt, oli erotettava toisistaan kaksi ajanjaksoa kantajalle määrättävien sakkojen määrän laskemiseksi eli yhtäältä MTPD:n perustamista edeltänyt ajanjakso, jonka osalta Panasonicia ja kantajaa pidetään yksilöllisesti vastuussa sen perusteella, että ne osallistuivat suoraan CPT-kartelliin, ja toisaalta MTPD:n perustamisen jälkeinen ajanjakso, jonka osalta Panasonicia ja kantajaa pidetään yhteisvastuullisesti vastuussa MTPD:n kanssa. Komissio otti MTPD:n perustamista edeltäneen ajanjakson osalta huomioon emoyhtiöiden yksilöllisen ”todellisen” myynnin keskiarvon, kun taas MTPD:n perustamisen jälkeisen ajanjakson osalta se otti huomioon MTPD:n myynnin arvon mainitun yrityksen taloudellisen vaikutusvallan kuvastamiseksi. Viimeksi mainittu myynti käsitti sekä MTPD:n toteuttaman suoran myynnin ETA-alueella että yhtäältä MTPD:n ja toisaalta Panasonicin ja kantajan välisen suoran myynnin ETA-alueella muutettujen tuotteiden muodossa.
- 22 Perusmäärään sisällytetyn lisämäärän, jonka komissio asetti molemmille MTPD:n emoyhtiöille, laskemiseksi käytetty myynnin arvo vahvistettiin ottamalla kunkin emoyhtiön ennen MTPD:n perustamista toteuttamien CPT-putkien yksilöllisten myyntien vuotuisen keskiarvon lisäksi huomioon myös MTPD:n toteuttaman CPT-putkien myynnin osuus, joka vastasi kunkin emoyhtiön MTPD:n pääomasta omistamien osakkeiden osuutta.
- 23 Komissio katsoi tältä osin, että kun otetaan huomioon rikkomisen vakavuus, perusmäärän määrittämiseksi huomioon otettavan myynnin arvon osuus vastasi kaikkien asianomaisten yritysten osalta 18:aa prosenttia CPT-kartellin osalta ja 19:ää prosenttia CDT-kartellin osalta kerrottuna niiden rikkomiseen osallistumisen kestolla pyöristettynä alaspäin kuukausittain määräsuhteen mukaisesti. Komissio sisällytti lisäksi siitä riippumatta, kuinka kauan yritykset osallistuivat CPT-kartelliin, Panasonicile ja kantajalle määrättävien sakkojen perusmäärään lisämäärän, joka oli 18 prosenttia CPT-kartellin merkityksellisten myyntien arvosta, estääkseen niitä osallistumasta hintojen vahvistamisesta ja markkinoiden jakamisesta tehtäviin horisontaalisiin sopimuksiin.
- 24 Komissio katsoi lisäksi, ettei raskauttavia seikkoja ollut, eikä se myöskään todennut kantajan osalta lieventäviä seikkoja, jotka oikeuttaisivat perusmäärän mukauttamisen.

25 Komissio sovelsi lopuksi sen perusteella, että kantajan liikevaihdon katsottiin olevan huomattavan suuri siitä riippumatta, kuinka suuri osa siitä kertyi rikkomiseen liittyvien tavaroiden myynnistä, ehkäisevän vaikutuksen kerrointa, joka oli 10 prosenttia kantajalle määrättävän sakon määrästä.

26 Riidanalaisen päätöksen päätösoosan 1 ja 2 artikla kuuluvat seuraavasti:

”1 artikla

--

2. Seuraavat yritykset ovat rikkoneet [SEUT] 101 artiklaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklaa osallistumalla mainituilla ajanjaksoilla yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen [CPT-putkien] alalla:

--

c) Panasonic -- ajalla 15.7.1999–12.6.2006;

d) Toshiba -- ajalla 16.5.2000–12.6.2006;

e) [MTPD] ajalla 1.4.2003–12.6.2006;

--

2 artikla

--

2. Edellä 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettusta rikkomisesta määrätään seuraavat sakot:

--

f) Panasonic -- 157 478 000 euroa;

g) Toshiba -- 28 048 000 euroa;

h) Panasonic --, Toshiba -- ja [MTPD] yhteisvastuullisesti 86 738 000 euroa;

i) Panasonic -- ja [MTPD] yhteisvastuullisesti 7 885 000 euroa;

--”

### **Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset**

27 Kantaja nosti esillä olevan kanteen unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 20.2.2013 toimittamallaan kannekirjelmällä.

28 Koska unionin yleisen tuomioistuimen jaostojen kokoonpanoa muutettiin, esittelevä tuomari määrättiin kolmanteen jaostoon, jonka käsiteltäväksi esillä oleva asia täten siirrettiin.

- 29 Esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella unionin yleinen tuomioistuin (kolmas jaosto) päätti aloittaa asian käsittelyn suullisen vaiheen ja esittää 2.5.1991 päivätyn työjärjestyksensä 64 artiklan mukaisina prosessinjohtotoimina asianosaisille tiettyjä kysymyksiä. Unionin yleisen tuomioistuimen pyyntöihin vastattiin määräajassa.
- 30 Asianosaisten suulliset lausumat ja niiden unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin antamat vastaukset kuultiin 11.11.2014 pidetyssä istunnossa. Istunnossa asianosaisia kehoitettiin jättämään mahdolliset huomautuksensa 12.11.2014 annetusta unionin tuomioistuimen tuomiosta Guardian Industries ja Guardian Europe v. komissio (C-580/12 P, Kok.) kymmenen päivän määräajassa kyseisen tuomion julistamisajankohdasta; tätä määräaika pidennettiin 28.11.2014 saakka komission osalta tämän pyynnöstä.
- 31 Kantaja ja komissio noudattivat tätä pyyntöä unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 21. ja 28.11.2014 toimittamallaan kirjeillä.
- 32 Asian käsittelyn suullinen vaihe päätettiin 5.12.2014.
- 33 Unionin yleinen tuomioistuin päätti 26.5.2015 antamallaan määräyksellä aloittaa suullisen käsittelyn uudelleen 2.5.1991 päivätyn työjärjestyksen 62 artiklan mukaisesti.
- 34 Unionin yleinen tuomioistuin kehotti 2.5.1991 päivätyn työjärjestyksen 64 artiklan mukaisina prosessinjohtotoimina asianosaisia jättämään mahdolliset huomautuksensa julkisasiamies Wathelet'n asiassa InnoLux v. komissio (C-231/14 P, Kok.) antamasta ratkaisuehdotuksesta. Pyyntöön vastattiin määräajassa. Asianosaiset esittivät tämän jälkeen huomautuksensa mainittujen prosessinjohtotoimien yhteydessä annetuista vastauksista ja etenkin sakkojen määrän laskennasta.
- 35 Asian käsittelyn suullinen vaihe päätettiin 10.7.2015.
- 36 Kantaja vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin
- kumoaa riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 2 kohdan d alakohdan
  - kumoaa riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 2 kohdan e alakohdan
  - kumoaa riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 2 kohdan g alakohdan tai toissijaisesti alentaa sakon määrän asianmukaiseksi katsomaansa määrään
  - kumoaa riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 2 kohdan h alakohdan tai toissijaisesti kumoaa mainitun säännöksen siltä osin kuin kantajan todettiin olevan yhteisvastuullisesti vastuussa rikkomisesta taikka toissijaisesti alentaa sakon määrän asianmukaiseksi katsomaansa määrään
  - velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.
- 37 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin
- hylkää kanteen
  - velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

## Oikeudellinen arviointi

- 38 Kantaja vaatii ensimmäisellä ja toisella vaatimuksellaan ensisijaisesti riidanalaisen päätöksen osittaista kumoamista sekä kolmannella ja neljännellä vaatimuksellaan toissijaisesti mainitussa päätöksessä sille määrätyn sakon määrän kumoamista tai alentamista.
- 39 Aluksi on tarkasteltava ensimmäistä ja toista vaatimusta, joilla vaaditaan riidanalaisen päätöksen osittaista kumoamista.

### *Ensisijaisesti esitetyt vaatimukset riidanalaisen päätöksen osittaiseksi kumoamiseksi*

- 40 Kantaja esittää näiden vaatimusten tueksi viisi kanneperustetta. Ensimmäinen, toinen ja kolmas kanneperuste perustuvat riidanalaisesta päätöstä rasittaviin virheisiin siltä osin kuin päätöksessä todetaan kantajan olleen vastuussa ajanjaksoilla 16.5.2000–11.4.2002, 12.4.2002–31.3.2003 ja 1.4.2003–12.6.2006 toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta. Neljäs kanneperuste perustuu riidanalaisesta päätöstä rasittavaan virheeseen siltä osin kuin päätöksessä todetaan kantajan olleen yhteisvastuullisesti vastuussa MTPD:n osallistumisesta ajalla 1.4.2003–12.6.2006 toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Toissijaisesti esitetty viides kanneperuste perustuu riidanalaisesta päätöstä rasittavaan virheeseen siltä osin kuin päätöksessä todetaan MTPD:n olleen vastuussa osallistumisestaan ajalla 1.4.2003–12.6.2006 toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.
- 41 Aluksi on tutkittava ensimmäinen kanneperuste, sitten toinen, neljäs ja kolmas kanneperuste ja lopuksi viides kanneperuste.

Ensimmäinen kanneperuste, joka perustuu riidanalaisesta päätöstä rasittavaan virheeseen siltä osin kuin päätöksessä todetaan kantajan olleen vastuussa ajalla 16.5.2000–11.4.2002 toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta

- 42 Tämä kanneperuste jakautuu neljään osaan. Ensimmäinen osa perustuu puolustautumisoikeuksien loukkaamiseen siltä osin kuin kantajaa ei kuultu riidanalaisessa päätöksessä todetun päivämäärän osalta päivämääränä, jolloin kantaja väitetysti liittyi väitettyyn kilpailusääntöjen rikkomiseen. Toinen ja kolmas osa perustuvat arviointivirheisiin luokiteltaessa tietyt kahdenväliset kokoukset osaksi yhtenä kokonaisuutena pidettävää jatkettua kilpailusääntöjen rikkomista. Neljäs osa perustuu yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamiseen siltä osin kuin komissio sovelsi todisteita koskevia eri sääntöjä sivuuttaakseen toisen yrityksen eli [*luottamuksellinen*] osallistumisen CPT-kartelliin siitä huolimatta, että viimeksi mainittu yritys osallistui tiettyihin kahdenvälisiin kokouksiin Euroopassa sekä Euroopan lasikokouksiin samalla ajanjaksolla kuin kantaja.
- 43 Aluksi on tutkittava yhteisesti kanneperusteen toinen ja kolmas osa.
- 44 Kantaja väittää ensimmäisen kanneperusteen toisessa osassa, että vaikka unionin yleisen tuomioistuimen oletettaisiin toteavan, että kantajan ja Philipsin välillä 16.5.2000 pidetyllä kokouksella oli kilpailunvastainen tarkoitus, kokous ei kuulunut riidanalaisessa päätöksessä todettuun yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.
- 45 Kantaja esittää kolmannessa osassa, ettei komission riidanalaisessa päätöksessä mainitsemilla muilla satunnaisilla ja toisistaan riippumattomilla kahdenvälisillä yhteydenotoilla ollut niiden lasikokousten ominaispiirteitä, joita väitettiin pidetyn samalla ajanjaksolla, eivätkä ne koskeneet tietoja kartellikokouksissa sovituista sopimuksista.
- 46 Asianosaisten välillä on todettava olevan kiistatonta, ettei kantaja osallistunut Aasian lasikokouksiin vuosina 1997–2002 eikä Euroopan lasikokouksiin vuosina 1999–2005 mutta että 16.5.2000 lähtien 11.4.2002 saakka kantaja oli yhdeksän kertaa kahdenvälisesti yhteydessä pääasiallisesti kolmeen



mainittuihin kokouksiin osallistujan eli Samsung SDI:hin ensiksi mainittujen kokousten osalta ja Thomsoniin ja Philipsiin jälkimmäisten kokousten osalta. Kantaja väittää kuitenkin, että vaikka oletettaisiin, että mainittu yhteydenpito olisi merkinnyt osallistuvien yritysten kilpailunvastaista käyttäytymistä, todisteet eivät osoita, että kantajalle olisi tämän yhteydenpidon yhteydessä ilmoitettu väitetystä yhtenä kokonaisuutena pidettävästä jatketusta kilpailusääntöjen rikkomisesta siten, että sen olisi voitu katsoa osallistuvan rikkomiseen vuoden 2000 keväästä lukien.

- 47 Kantaja väittää tässä yhteydessä, että komissio tukeutui riidanalaisen päätöksen 126, 274, 279, 287, 313, 502 ja 686 perustelukappaleessa todisteisiin, jotka edelsivät ajankohtaa 16.5.2000, jolloin kantajan katsottiin liittyneen CPT-kartelliin, ja joiden joukossa oli todisteita, joita ei ollut mainittu väitetiedoksiannossa, todetakseen yhtäältä, että kantaja oli tietoinen lasikokouksista, ja toisaalta, että kantajan strategiana oli osallistua niihin kahdenvälisen yhteydenpidon välityksellä. Lisäksi todisteet, joihin komissio tukeutui katsoakseen, että lasikokouksiin osallistunut kilpailija [*luottamuksellinen*] oli ilmoittanut kantajalle CPT-kartellin olemassaolosta, olivat liian epäsuoria ja yleisluonteisia, kun taas kantajan kilpailijoiden väitetyt yritykset saada kantaja mukaan mainittuun kartelliin koskivat [*luottamuksellinen*].
- 48 Asianosaisten kirjelmistä ilmenee, että asianosaiset kiistävät niiden todisteiden todistusarvon, jotka komissio esitti riidanalaisessa päätöksessä katsoakseen yhtäältä, että kantaja tiesi Aasian ja Euroopan lasikokouksiin osallistuvien suunnittelemasta tai toteuttamasta kilpailunvastaaisesta käyttäytymisestä ja näiden tavoittelemista yhteisistä päämääristä tai että se saattoi kohtuudella ennakoida ne ja oli valmis hyväksymään niihin sisältyvän riskin, ja toisaalta, että kantaja aikoi omalla toiminnallaan myötävaikuttaa näiden päämäärien toteuttamiseen.
- 49 On huomautettava, että kun otetaan huomioon kyseisten rikkomisten luonne sekä niihin liittyvien seuraamusten luonne ja ankaruus, syyttömyysolettaman periaatetta, sellaisena kuin se ilmenee erityisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjan 48 artiklan 1 kohdasta sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun yleissopimuksen 6 artiklan 2 kappaleesta, sovelletaan erityisesti yrityksiä koskevien kilpailusääntöjen rikkomista koskeviin menettelyihin, jotka voivat johtaa sakkojen tai uhkasakkojen määräämiseen (ks. tuomio 10.10.2014, Soliver v. komissio, T-68/09, Kok., 57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 50 Edellä esitetystä seuraa yhtäältä, että komission on esitettävä oikeudellisesti riittävät todisteet SEUT 101 artiklan rikkomisen muodostavista seikoista (tuomio 17.12.1998, Baustahlgewebe v. komissio, C-185/95 P, Kok., s. I-8417, 58 kohta ja tuomio 8.7.1999, komissio v. Anic Partecipazioni, C-49/92 P, Kok., s. I-4125, 86 kohta), ja toisaalta, että jos asiaa käsittelevä tuomioistuin on epätietoinen, sen on ratkaistava asia sen yrityksen hyväksi, jolle tällaisen rikkomisen toteamista koskeva päätös on osoitettu (ks. tuomio 24.3.2011, Kaimer ym. v. komissio, T-379/06, 47 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa). Tässä yhteydessä komission on esitettävä kaikki sellaiset selvitykset, joiden perusteella yrityksen voidaan katsoa osallistuneen tällaiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen ja olevan vastuussa siihen sisältyvistä eri osa-alueista (em. tuomio komissio v. Anic Partecipazioni, 86 kohta). Tästä seuraa, ettei yrityksen osallistumista kartelliin voida päätellä epätasällisten selvitysten perusteella tehdyistä pohdintoista (ks. tuomio Soliver v. komissio, edellä 49 kohta, 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 51 On siten tarkistettava, ovatko komission riidanalaisessa päätöksessä esittämät todisteet riittävän uskottavia, täsmällisiä ja yhtäpitäviä, jotta niiden perusteella olisi voitu vakuuttua siitä, että kantaja oli osallistunut CPT-kartelliin.
- 52 Tässä yhteydessä on muistutettava, että yhtenä kokonaisuutena pidettävä jatkettu kilpailusääntöjen rikkomisen ei välttämättä merkitse sitä, että sen yhteen tai useampaan ilmenemismuotoon osallistuvan yrityksen voitaisiin katsoa olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta kokonaisuudessaan. Komission on lisäksi osoitettava, että kyseinen yritys tiesi muiden yritysten toteuttamista Euroopan laajuisista kilpailua rajoittavista toimista tai että sen olisi kohtuudella pitänyt ennakoida ne. Yrityksen

ei voida väittää osallistuneen kartellikokonaisuuteen pelkästään siitä syystä, että sen tekemän sopimuksen ja kartellikokonaisuuden tavoitteet ovat samat. SEUT 101 artiklan 1 kohtaa sovelletaan nimittäin ainoastaan, jos asianomaisten sopimuspuolten välillä on olemassa yhteinen tahto (ks. tuomio *Soliver v. komissio*, edellä 49 kohta, 62 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 53 Sopimukseen osallistumista voidaan täten pitää yrityksen liittymisenä kartellikokonaisuuteen ainoastaan, jos yritys tiesi tai jos sen olisi pitänyt tietää, että se sopimukseen osallistuessaan osallistui myös kyseiseen kartelliin (tuomio 20.3.2002, *Sigma Technologie v. komissio*, T-28/99, Kok., s. II-1845, 45 kohta; tuomio 16.11.2011, *Low & Bonar ja Bonar Technical Fabrics v. komissio*, T-59/06, 61 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa ja tuomio 30.11.2011, *Quinn Barlo ym. v. komissio*, T-208/06, Kok., s. II-7953, 144 kohta). Toisin sanoen on näytettävä toteen, että kyseinen yritys aikoi omalla toiminnallaan myötävaikuttaa kaikkien osallistujien tavoittelemien yhteisten päämäärien toteuttamiseen ja että yritys tiesi muiden samaan päämäärään pyrkivien yritysten suunnittelemasta tai toteuttamasta kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä tai että se saattoi kohtuudella ennakoida sen ja oli valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin (ks. tuomio *Soliver v. komissio*, edellä 49 kohta, 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 54 Asianomaisen yrityksen on siten tunnettava kartellikokonaisuuden yleinen ulottuvuus ja olennaiset piirteet (ks. tuomio *Soliver v. komissio*, edellä 49 kohta, 64 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 55 Tästä seuraa, ettei komissio voi vain tyytyä osoittamaan kantajan ja tämän kilpailijoiden välillä ajalla 16.3.2000–11.4.2002 käydyn yhteydenpidon kilpailunvastaista luonnetta todetakseen kantajan osallistuneen CPT-putkiin liittyvään yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, vaan sen on myös osoitettava, että kantaja tiesi tai sen saatettiin kohtuudella katsoa tietävän yhtäältä sen, että yhteydenpito kuului kokonaissuunnitelmaan ja sillä oli tarkoitus myötävaikuttaa kartellikokonaisuuden tavoitteleman päämäärän toteuttamiseen, ja toisaalta kartellikokonaisuuden yleisen ulottuvuuden sekä sen olennaiset piirteet.
- 56 Kuten kantaja väittää ja kuten edellä 52 kohdassa on mainittu, sellaisten seikkojen puuttuessa, joilla osoitetaan kantajan tienneen lasikokouksissa sovittujen sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolosta taikka niiden sisällöstä, pelkästään se, että kokouksilla, joihin kantaja osallistui, ja CPT-kartellikokonaisuudella oli sama tavoite, sekä se, että kantaja piti yhteyttä yrityksiin, joiden oli todettu osallistuneen mainittuun kartelliin, eivät riitä osoittamaan kantajan tienneen kyseisestä kartellista (tuomio 15.3.2000, *Cimenteries CBR ym. v. komissio*, T-25/95, T-26/95, T-30/95-T-32/95, T-34/95-T-39/95, T-42/95-T-46/95, T-48/95, T-50/95-T-65/95, T-68/95-T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95, Kok., s. II-491, 4112 kohta).
- 57 Näin ollen on tutkittava, voidaanko komission riidanalaisessa päätöksessä mainitsemilla todisteilla näyttää toteen, että ajankohtana 16.5.2000, jolloin kantajan väitettiin liittyneen CPT-kartelliin, se tiesi tai sen kilpailijat olivat sille tosiasiaa ilmoittaneet CPT-kartellin olemassaolosta ja että se aikoi omalla toiminnallaan myötävaikuttaa mainitun kartellin kaikkien osallistujien tavoittelemien yhteisten päämäärien toteuttamiseen.
- 58 Sen toteamuksen perustelemiseksi, jonka mukaan siitä huolimatta, ettei kantaja osallistunut lasikokouksiin ennen vuoden 2002 huhtikuuta, tietyt kilpailijat, jotka yrittivät saada kantajan osallistumaan CPT-kartelliin (riidanalaisen päätöksen 502 ja 511 perustelukappale), olivat sille epäsuorasti ilmoittaneet kyseisestä kartellista (riidanalaisen päätöksen 313, 498–500, 502, 511, 546 ja 686 perustelukappale), kyseisestä päätöksestä käy tässä yhteydessä ilmi, että komissio viittaa päätöksen 264–270, 273, 274, 278, 279, 287 ja 502 perustelukappaleessa mainittuihin todisteisiin sekä sen 126 (alaviite nro 176) ja 549–552 perustelukappaleessa mainittuihin sakoista vapauttamista tai sakkojen lieventämistä koskevan hakemuksen esittäjien lausuntoihin.

- 59 Ilman että on tarpeen lausua siitä, oliko komission perusteltua tukeutua ajankohtaa, jolloin kantajan väitetään liittyneen CPT-kartelliin, edeltäviin todisteisiin osoittaakseen sen, että kantaja tiesi kyseisenä ajankohtana kartellin olemassaolosta tai siihen osallistuvien yritysten suunnittelemaasta tai toteuttamasta kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä tai että se saattoi kohtuudella ennakoita sen, on ensimmäiseksi riittävää todeta, että mainitut todisteet koskivat *[luottamuksellinen]* eivätkä kantajaa lukuun ottamatta 14.1.1998 pidettyä kokousta, johon kantaja osallistui.
- 60 Päinvastoin kuin mitä riidanalaisen päätöksen 502 perustelukappaleessa todetaan, CPT-kartelliin osallistuvien muiden yritysten, joiden joukossa oli *[luottamuksellinen]*, yritykset houkutella kartellin ensimmäisten vuosien aikana eli vuosina 1998 ja 1999 muita yrityksiä osallistumaan siihen kohdistuivat samoin *[luottamuksellinen]* eivätkä kantajaan, kuten kyseisen päätöksen 273 ja 279 perustelukappaleesta ilmenee ja kuten kantaja perustellusti väittää. Lukuun ottamatta riidanalaisen päätöksen 69 ja 926 perustelukappaleessa mainittuja olosuhteita, joiden mukaan yhtäältä kantaja oli vähemmistöosakas ja omisti 20–30 prosenttia *[luottamuksellinen]*, *[luottamuksellinen]* ja *[luottamuksellinen]* kanssa perustetun yhteisyrityksen osakkeista ja joiden mukaan toisaalta kyseinen yritys osallistui myös CPT-kartelliin, komissio ei osoittanut minkäänlaista yhteyttä kantajan ja *[luottamuksellinen]* välillä mainitussa päätöksessä. Vaikka komissio osoitti väitetiedoksiannon myös *[luottamuksellinen]*, tässä yhteydessä on todettava, ettei viimeksi mainittu yritys ollut riidanalaisen päätöksen adressaatti. Kuten kantaja väittää, mainitusta päätöksestä ei myöskään ilmene, että komissio olisi pitänyt sitä vastuussa *[luottamuksellinen]* menettelystä. Komissio nimittäin erotti riidanalaisessa päätöksessä nämä kaksi yksikköä huolellisesti toisistaan.
- 61 Tästä seuraa, että komission väite, jonka mukaan *[luottamuksellinen]* edustaja toimi 20.10.1999 pidetyssä kokouksessa koko konsernin nimissä, kun se ilmoitti kantajan aikomuksesta ”siirtää tehtänsä 33-tuumaisten putkien tuotantolinjan Japanista Indonesiaan vuonna 2001”, ei voi menestyä. Tällaista päätelmää ei myöskään mainita riidanalaisessa päätöksessä, jossa komissio tyytyy toteamaan, että *[luottamuksellinen]* ilmoitti Chunghwalle kyseisessä kokouksessa 14- ja 20-tuumaisten CPT-putkiensa hinnankorotusten etenemisen toteutumisesta tiettyjen asiakkaiden osalta.
- 62 Toiseksi 10.5., 20.5. ja 23.8.1999 pidetyistä kokouksista laadittujen pöytäkirjojen otteissa, jotka on mainittu riidanalaisen päätöksen 279 perustelukappaleessa, sekä samoin 21.9.1999 pidetyistä kokouksesta laaditun pöytäkirjan otteessa, joka on mainittu riidanalaisen päätöksen 287 perustelukappaleessa, viitataan CPT-kartellin osallistujien pelkkään aikomukseen ottaa yhteyttä *[luottamuksellinen]*, jonka kanssa *[luottamuksellinen]* piti säännöllisesti yhteyttä. Päinvastoin kuin kyseisen päätöksen 280 perustelukappaleessa mainitaan, *[luottamuksellinen]* edustajan 23.8.1999 pidetyssä kokouksessa esittämä lausunto, jonka mukaan kyseisen yrityksen tarkoituksena oli järjestää kokous ”Toshiban” korkeimpien vastuuhenkilöiden kanssa suostutellakseen heitä noudattamaan sovittua hinnankorotusta, ei myöskään koskenut kantajaa vaan *[luottamuksellinen]*. Tähän lausuntoon nimittäin viitataan mainitusta kokouksesta laaditun pöytäkirjan otsikossa *[luottamuksellinen]*, jossa viitataan hinnankorotuksen toteuttamisen viivästymiseen Indonesiassa. Se, että kyseisessä lausunnossa tarkoitettu yritys ei ollut kantaja, on sopusoinnussa myös *[luottamuksellinen]* annetun tehtävän kanssa, joka käsittää päivitettyjen tietojen antamisen *[luottamuksellinen]* merkityksellisistä markkinoista.
- 63 Riidanalaisen päätöksen 280 ja 995 perustelukappaleessa mainittuun komission toteamukseen nähden päinvastaisesti näillä todisteilla ei siten voida osoittaa, että *[luottamuksellinen]* oli tosiasiaa ilmoittanut kantajalle CPT-kartellista.
- 64 Riidanalaisen päätöksen alaviitteessä nro 169 mainitusta ja väitetiedoksiannon alaviitteessä nro 131 kuvatussa kokouksesta, joka pidettiin 14.1.1998 ja jossa kantajan varatoimitusjohtaja ehdotti, että CDT-kartellin kokouksiin osallistuvat yritykset lähettäisivät edustajiaan Japaniin, Koreaan ja Taiwaniin luodakseen kahdenvälisiä kontakteja japanilaisten yritysten kanssa, jotka eivät osallistuneet lasikokouksiin, on todettava, että tämä kokous koski yksinomaan CDT-putkia ja siten eri kartellia. Komissio totesi nimittäin riidanalaisen päätöksen 649–656 perustelukappaleessa, että CPT- ja CDT-kartellien välisistä yhteyksistä huolimatta näihin liittyvää monitahoista sopimusten ja

yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuutta oli pidettävä kahtena erillisenä yhtenä kokonaisuutena pidettävänä jatkettuna kilpailusääntöjen rikkomisena. Kuten kantaja totesi vastauskirjelmässään, lisäksi on niin, että kyseessä olevan kokouksen pöytäkirjassa olevat viittaukset ”CPT:hen” tarkoittivat ”Chunghwa Picture Tubesia”, joka osallistui mainittuun kokoukseen. Ilman että on tarpeen lausua tämän todisteen väitetystä tutkimatta jättämisestä siltä osin kuin sitä ei mainittu väitetiedoksiannossa CPT-kartellin osalta, on täten todettava, ettei komissio voinut tukeutua mainittuun pöytäkirjaan todetakseen riidanalaisen päätöksen 502 perustelukappaleessa, että kantajan strategiana oli osallistua CPT-kartelliin kahdenvälisen yhteydenpidon välityksellä ja että kantaja täten tiesi kyseisen kartellin olemassaolosta.

- 65 Komission väittämiin ja riidanalaisessa päätöksessä todettuun nähden päinvastaisesti se, että tietyissä lasikokouksissa eli etenkin 7.3., 10.5., 20.5., 23.8., 21.9. ja 20.10.1999 sekä 20.3. ja 20.11.2001 pidetyissä kokouksissa keskusteltiin taloudellisesti arkaluonteisista tiedoista, jotka liittyivät myyntimääriin, tuotantokapasiteetteihin ja kantajan soveltamiin hintoihin, ei myöskään riitä sen toteamiseksi, että kantaja tiesi CPT-kartellin olemassaolosta ja että se aikoi myötävaikuttaa kartellin päämäärien toteuttamiseen. Komissio ei myöskään ole osoittanut, että mainittuihin kokouksiin osallistujien vaihtamat tiedot koskivat kantajaa ja että kokouspöytäkirjoissa olevat sellaiset maininnat ”TSB:stä”, joihin komissio tukeutui osoittaakseen kantajan osallistuneen CPT-kartelliin, koskivat todella kantajaa eivätkä [luottamuksellinen].
- 66 Tältä osin on todettava, että se, että lyhenteitä, jotka vastaavat eri yritysten nimiä, kuten ”TSB”, [luottamuksellinen] tai [luottamuksellinen], on toisinaan käytetty samoissa pöytäkirjoissa, ei ole riittävää sen toteamiseksi, että osallistujat tekivät huolellisesti järjestelmällisen eron kantajan ja [luottamuksellinen] välille. Nämä viittaukset on nimittäin luettava asiayhteydessään. On kuitenkin todettava, että 7.3., 21.9. ja 10.5.1999 pidettyjen kokousten pöytäkirjoissa viitataan Kaakkois-Aasiaan sijoittautuneisiin televisionvalmistajiin, jotka olivat [luottamuksellinen] asiakkaita, mikä on yhdenmukaista riidanalaisen päätöksen 279 perustelukappaleen kanssa, jonka mukaan osallistujat tarkastelivat 21.6.1999 pidetyssä Aasian lasikokouksessa hinnankorotuksia viittaamalla myös kyseiseen yritykseen ja Aiwaan, jonka suurin toimittaja se oli.
- 67 [luottamuksellinen] edustajan [luottamuksellinen] kanssa 6.3.2000 pidetyssä kokouksessa esittämää lausuntoa, johon on viitattu riidanalaisen päätöksen 330 perustelukappaleessa ja jonka mukaan ”TSB seuraa epäilemättä sitä, päättääkö GSM korottaa hintojaan”, ei myöskään voida tulkita koskevan kantajaa, koska on vaikeaa kuvitella, että yrityksen, jossa kantaja on vähemmistöosakkaana, strategia olisi tärkeä sen soveltaman hintakäytännön kannalta, ja vielä vähemmän, että se sitoisi sitä. Kantajan väitetiedoksiantoon antamasta vastauksesta käy lisäksi ilmi, että [luottamuksellinen] määritteli hintansa itsenäisesti ja ettei sen työntekijöillä ollut valtaa tehdä päätöksiä sen tietämättä. Lisäksi pelkästään sen perusteella, että [luottamuksellinen] päätti mukautua lasikokouksissa suunniteltuun mahdolliseen yhdenmukaistettuun hinnankorotukseen, ei voida katsoa sen ilmoittaneen tästä kantajalle. Lopuksi maininta, jonka mukaan ”japanilainen toimipaikka” aikoi siirtää tietyt Thaimaassa tai Indonesiassa sijaitsevien tehtaidensa tuotantolinjat, ei myöskään osoita sitä, että kantajalle oli ilmoitettu suunnitelluista tai toteutetuista kilpailunvastaisista käytännöistä sekä CPT-kartelliin osallistujien, joihin kuului Chunghwa, tavoittelemista päämääristä.
- 68 Komissio ei kolmanneksi myöskään totea riidanalaisessa päätöksessä, että [luottamuksellinen] oli ilmoittanut kantajalle tavalla tai toisella CPT-kartellista tai kartellin osallistujien tavoittelemista päämääristä.
- 69 Vaikka oletettaisiin komission riidanalaisen päätöksen 287 perustelukappaleessa toteamalla tavoin, että kantajan voitaisiin katsoa olleen selvillä CPT-kartellin kokouksista, neljänneksi on niin, ettei mikään seikka osoita, että kantaja aikoi omalla toiminnallaan myötävaikuttaa kaikkien mainitun kartellin osallistujien tavoittelemien yhteisten päämäärien toteuttamiseen.

- 70 Toisin kuin komissio toteaa kirjelmässään, Chunghwan työntekijän 21.9.1999 pidetyssä lasikokouksessa tekemien muistiinpanojen otteella, joka koskee sitä, mitä [luottamuksellinen] työntekijä mainitsi kantajan ("TSB:n japanilainen toimipaikka") [luottamuksellinen] lähettämästä kirjeestä, jossa tätä pyydettiin olemaan osallistumatta lasikokouksiin, ei voida osoittaa, että kantaja oli tehnyt selkeän valinnan olla osallistumatta mainittuihin kokouksiin, eikä sen perusteella voida katsoa unionin yleisen tuomioistuimen 6.3.2012 antaman tuomion UPM-Kymmene v. komissio (T-53/06, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa) tavoin, että kantaja tiesi CPT-kartellin olemassaolosta ja että se aikoi myötävaikuttaa kartellin osallistujien tavoittelemien päämäärien toteuttamiseen. Kantajan väittämän tavoin kyseinen ote osoittaa pikemminkin päinvastoin sen, ettei se halunnut [luottamuksellinen] osallistuvan lasikokouksiin.
- 71 Päinvastoin riidanalaisen päätöksen 498, 499 ja 995 perustelukappaleessa mainittuun komission toteamukseen nähden on viidenneksi niin, ettei kolmen sakoista vapauttamista tai sakkojen lieventämistä koskevan hakemuksen esittäjän antamista suullisista lausunnoista, jotka luokiteltiin mainitun päätöksen 126 perustelukappaleessa "yhtäpitäviksi kantajan osallistumista [CPT-kartelliin] vuoden 2000 keväästä lähtien tukeviksi todisteiksi" ja jotka mainittiin mainitun perustelukappaleen alaviitteessä nro 176, myöskään seuraa, että [luottamuksellinen] piti kantajaa yleisesti ajan tasalla kartellin tuloksesta, vaikka tämä osallistui vain harvoin monenvälisiin kokouksiin.
- 72 Tämän toteamuksen yleisluonteisuuden lisäksi on todettava ensimmäiseksi, että Chunghwan 28.11.2007 antamassa suullisessa lausunnossa viitataan [luottamuksellinen] kahdenvälisiin kokouksiin osallistujana eikä kantajaan. Mainitun lausunnon mukaan tietyt yritykset pitivät kahdenvälisiä kokouksia sellaisten yritysten kanssa, jotka osallistuiivat lasikokouksiin, minkä johdosta viimeksi mainitut saattoivat vaihtaa kaupallisesti arkaluonteisia tietoja yrityksistä, jotka eivät näihin kokouksiin osallistuneet, sekä laajentaa hintoja ja tuotantoa koskevat keskustelut mainittuihin yrityksiin. Tältä osin kyseisessä lausunnossa mainitaan kolme CPT-kartelliin osallistuneiden yritysten välillä 25.11.1996, 23.8.1999 ja 27.10.1999 pidettyä kokousta, joissa sovittiin otettavan yhteyttä yrityksiin, jotka eivät osallistuneet kartelliin. On kuitenkin muistutettava, kuten edellä 62 kohdassa todettiin, että riidanalaisen päätöksen 279 ja 280 perustelukappaleessa mainittu pöytäkirja 23.8.1999 pidetystä kokouksesta koski [luottamuksellinen] eikä kantajaa. Samoin mainitun päätöksen 291 perustelukappaleen mukaan 27.10.1999 pidettyyn kokoukseen osallistujat tutkivat yksityiskohtaisesti yritysten, joiden joukossa oli [luottamuksellinen], päivitetty yhtiöjärjestykset, kun taas kantajan nimeä ei niissä mainittu.
- 73 Toiseksi on niin, että Chunghwa mainitsi myöhemmin 16.3.2009 antamassaan suullisessa lausunnossa vain, että kantaja osallistui kahden- ja monenvälisiin kokouksiin. Mainitussa lausunnossa ei kuitenkaan täsmennetä, viitataanko "Toshiballa" pelkästään sen kotipaikkaan ja siten kantajaan vai muihin oikeudellisiin yksiköihin, kuten [luottamuksellinen]. Siten ei ole selvää, viitataanko sillä, että "Toshiban" väitettiin osallistuneen "konsernin" kokouksiin samalla tavoin kuin se osallistui kahdenvälisiin kokouksiin, kantajaan.
- 74 Kolmanneksi Samsung SDI:n 13.2.2008 antamassa suullisessa lausunnossa, johon on viitattu riidanalaisen päätöksen 550 perustelukappaleessa, kuvaillaan Samsung SDI:n, LGE:n ja [luottamuksellinen] välillä 24.11.1998 pidettyä kokousta, jossa viimeksi mainittu yritys kehotti "Tosummitia/Toshibaa" osallistumaan kokoukseen; viimeksi mainittu yritys osallistui samanlaisiin kokouksiin toistuvasti. Kuten komissio myönsi riidanalaisen päätöksen 273 perustelukappaleessa ja kuten tästä itse lausunnosta ilmenee, kyseinen yksikkö viittasi kuitenkin [luottamuksellinen] eikä kantajaan.
- 75 Toisin kuin komissio totesi riidanalaisen päätöksen 550 perustelukappaleessa Samsung SDI:n 12.3.2009 antamaan suulliseen lausuntoon tukeutuen, [luottamuksellinen] oli lisäksi läheiset suhteet [luottamuksellinen], sillä se teki teknistä apua koskevan sopimuksen tämän eikä kantajan kanssa.

- 76 Lopuksi on todettava, että Samsung SDI:n 20.6.2008 antamassaan suullisessa lausunnossa tekemä toteamus, jonka mukaan [*luottamuksellinen*] piti kantajaa yleisesti ajan tasalla, ei ole riittävästi perusteltu. Kun otetaan lisäksi huomioon tämän todisteen, joka on saatu muulta kuin siltä yritykseltä, jonka väitetään tiedottaneen kantajaa, epäsuora luonne, sen perusteella ei voida riittävästi todeta kantajan tienneen CPT-kartellin olemassaolosta.
- 77 Toisin kuin komissio totesi riidanalaisen päätöksen 548 ja 552 perustelukappaleessa, tästä seuraa, ettei kyseessä olevissa suullisissa lausunnoissa vahvisteta kantajan osallistuneen CPT-kartelliin, eikä niiden voida täten tulkita tukevan tapahtuma-aikaista todistusaineistoa tältä osin (ks. vastaavasti tuomio 8.7.2004, JFE Engineering ym. v. komissio, T-67/00, T-68/00, T-71/00 ja T-78/00, Kok., s. II-2501, 219 kohta ja tuomio 25.10.2005, Groupe Danone v. komissio, T-38/02, Kok., s. II-4407, 285 kohta). Komissio myöntää lisäksi kirjelmässään, ettei mainituissa suullisissa lausunnoissa esitetä lainkaan yksityiskohtia kahdenvälisistä kokouksista, joissa [*luottamuksellinen*] ilmoitti kantajalle lasikokouksissa suunnitelluista sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista.
- 78 Kaiken edellä esitetyn perusteella on todettava, että todisteista, joihin komissio tukeutui osoittaakseen kantajan tienneen CPT-kartellin olemassaolosta tai sen sisällöstä ennen vuoden 2002 huhtikuuta, ilmenee sekä yksittäin että kokonaisuutena tarkasteltuna, ettei oikeudellisesti riittävällä tavalla ole osoitettu, että kantaja tiesi tai että sen kilpailijat olivat sille tosiasiallisesti ilmoittaneet CPT-kartellikokonaisuuden olemassaolosta ja että se aikoi omalla toiminnallaan myötävaikuttaa mainitun kartellin kaikkien osallistujien tavoittelemien yhteisten päämäärien toteuttamiseen. Tässä tilanteessa on joka tapauksessa tarpeetonta tarkastella kahdenvälisen yhteydenpidon kilpailunvastaista luonnetta ja sen mahdollista yhteyttä CPT-kartelliin (ks. vastaavasti tuomio 4.7.2013, komissio v. Aalberts Industries ym., C-287/11 P, Kok., 62 ja 63 kohta).
- 79 Ensimmäisen kanneperusteen toinen ja kolmas osa on näin ollen hyväksyttävä, ja käsiteltävässä asiassa on siten hyväksyttävä ensimmäinen kanneperuste kokonaisuudessaan, ilman että on tarpeen lausua puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteesta, joihin on vedottu mainitun kanneperusteen ensimmäisen ja neljännen osa tueksi.

Toinen kanneperuste, joka perustuu riidanalaisesta päätöstä rasittavaan virheeseen siltä osin kuin päätöksessä todetaan kantajan olleen vastuussa ajalla 12.4.2002–31.3.2003 toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta

- 80 Tämä kanneperuste jakautuu kahteen osaan, joista ensimmäinen perustuu siihen, ettei komissiolla ollut toimivaltaa todeta SEUT 101 artiklassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista, ja toinen virheeseen, joka liittyy toteamukseen siitä, että kantaja osallistui yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen.
- 81 Kantaja väittää kanneperusteen ensimmäisessä osassa, ettei sitä voitu pitää vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta sen johdosta, että se osallistui SML-kokouksiin, koska komissio ei ollut näyttänyt toteen yhtäältä sitä, että näissä kokouksissa tehdyt taikka suunnitellut sopimukset oli pantu täytäntöön ETA-alueella, ja toisaalta sitä, että näillä sopimuksilla oli ollut välitön, huomattava ja ennakoitava vaikutus ETA-alueen markkinoilla muutettujen tuotteiden myynnin välityksellä. Kantaja vetoaa lisäksi puolustautumisoikeuksien loukkaamiseen siltä osin kuin sille ei annettu tilaisuutta muodostaa näkemystään tästä viimeksi mainitusta komission väitteestä.
- 82 Kantaja väittää kanneperusteen toisessa osassa, että komissio teki virheen todetessaan kantajan olevan vastuussa yhtenä kokonaisuutena pidettävästä jatketusta kilpailusääntöjen rikkomisesta sen johdosta, että se osallistui neljään 12.4.2002, 27.5.2002, 6.12.2002 ja 10.2.2003 Aasiassa pidettyyn SML-kokoukseen, joihin Samsung SDI ja LPD-konserni osallistuivat. Kantaja väittää tässä yhteydessä, että komissio kokosi virheellisesti yhteen toiminnot, jotka kuuluivat neljään eri kokousryhmään eli SML-kokouksiin, ASEAN-kokouksiin, Aasian lasikokouksiin sekä Euroopan lasikokouksiin, yhtenä

kokonaisuutena pidettäväksi jatketuksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi siitä huolimatta, ettei ollut todisteita kokonaissuunnitelmasta, jolla tavoiteltaisiin yhtä ainoaa taloudellista päämäärää, ja etteivät nämä kokousryhmät olleet riittävästi toisiaan täydentäviä eivätkä toisiinsa liittyviä. Kantaja väittää toissijaisesti, ettei sen voida todeta olevan vastuussa sopimuskokonaisuudesta, koska se ei tiennyt tämän olemassaolosta eikä se aikonut osallistumisellaan SML-kokouksiin myötävaikuttaa tähän.

- 83 Aluksi on tutkittava esillä olevan kanneperusteen toinen osa ja etenkin se, totesiko komissio perustellusti kantajan osallistuneen yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen sen johdosta, että kantaja osallistui neljään 12.4.2002–10.2.2003 välisenä aikana pidettyyn SML-kokoukseen. Tältä osin riidanalaisen päätöksen 313 perustelukappaleesta ilmenee, että vuoden 2002 huhtikuusta lähtien kantaja alkoi osallistua säännöllisesti kokouksiin omin avuin ja että tähän yhteydenpitoon liittyvät todisteet osoittavat, että yhteydenpitoa jatkettiin, jotta kantajalle voitiin antaa ajantasaisia tietoja ja jotta kantaja saattoi osallistua kehitykseen ja tuleviin hankkeisiin kapasiteetin, myynnin ja hintojen alalla maailmanlaajuisesti. Mainitun päätöksen 502 perustelukappaleen mukaan osallistujat sopivat näistä kokouksista ensimmäisessä eli 12.4.2002 pidetyssä kokouksessa, joka on mainittu päätöksen 374 ja 375 perustelukappaleessa, tekevänsä jatkuvasti yhteistyötä, pitävänsä kokouksen joka toinen kuukausi, pysyttävänsä hinnat samalla tasolla tai korottavansa niitä vuoden 2002 kolmannella neljänneksellä; ne sopivat kyseisessä kokouksessa myös hintoja koskevista suuntaviivoista. Lopuksi on todettava, että kyseisen päätöksen 387, 388 ja 503 perustelukappaleen mukaan oli myös olemassa todisteita, jotka osoittavat kantajan toimineen aktiivisessa roolissa kartellissa.
- 84 On kuitenkin todettava, että lukuun ottamatta todisteita, jotka osoittavat kantajan SML-kokouksiin osallistumisen ja näiden kokousten kilpailunvastaisen tarkoituksen ja joita ei ole riitautettu, komissio ei täsmentänyt riidanalaisessa päätöksessä seikkoja, joihin se tukeutui todetakseen, että kantaja tiesi CPT-kartellin osallistujien suunnittelemasta tai toteuttamasta kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä ja että se aikoi omalla toiminnallaan myötävaikuttaa kartelliin osallistujien tavoittelemien yhteisten päämäärien toteuttamiseen.
- 85 Tässä yhteydessä on joka tapauksessa niin, että SML-kokousten pöytäkirjojen tarkastelun perusteella, sellaisena kuin komissio sen suoritti riidanalaisen päätöksen 374, 375, 377, 384 ja 387 perustelukappaleessa, ei voida päätellä, että kantaja tiesi CPT-kartellin olemassaolosta kokonaisuudessaan ja että se aikoi myötävaikuttaa kartelliin osallistujien tavoittelemien päämäärien toteuttamiseen. Komissio nimittäin vain kuvaili näiden kokousten aiheen ja maailmanlaajuisen ulottuvuuden sekä ainoastaan totesi, että näistä kokouksista ensimmäiseen osallistuneet yritykset olivat väitetyksi päättäneet jatkaa yhteistyötään maailmanlaajuisesti. Vaikka tällainen seikka olisi näytetty toteen, sen perusteella ei voida katsoa edellä 52 ja 53 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti näytetyn toteen, että kantaja tiesi CPT-kartellin olemassaolosta.
- 86 Ilman että on tarpeen tutkia, olivatko SML-kokoukset osa yhtenä kokonaisuutena pidettävää jatkettua kilpailusääntöjen rikkomista, on tämän johdosta todettava, ettei komissio ole osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla, että osallistuessaan neljään SML-kokoukseen kantaja aikoi omalla toiminnallaan myötävaikuttaa CPT-kartelliin osallistuvien yritysten tavoittelemien kaikkien yhteisten päämäärien toteuttamiseen ja että se tiesi mainittujen osallistujien näihin päämääriin pyrkimiseksi suunnittelemasta tai toteuttamasta kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä tai että se saattoi kohtuudella ennakoida sen ja oli valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin edellä 52–54 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitettulla tavalla. Sitä, että kantaja tiesi tästä käyttäytymisestä, ei voida myöskään päätellä riidanalaisessa päätöksessä esitettyjen todisteiden kokonaisarviointin perusteella siitä seikasta, että kantaja kävi aluksi kahdenvälistä yhteydenpitoa tiettyjen CPT-kartelliin osallistujien kanssa ja osallistui tämän jälkeen neljään SML-kokoukseen tiettyjen kartelliin osallistujien kanssa.
- 87 Toisen kanneperusteen toinen osa on siten hyväksyttävä, ilman että tässä vaiheessa on tarpeen lausua komission toimivallasta todeta SEUT 101 artiklassa tarkoitettu kilpailusääntöjen rikkominen sen johdosta, että kantaja osallistui SML-kokouksiin.

Neljäs kanneperuste, joka perustuu riidanalaista päätöstä rasittavaan virheeseen siltä osin kuin päätöksessä todetaan kantajan olleen yhteisvastuullisesti vastuussa MTPD:n osallistumisesta ajalla 1.4.2003–12.6.2006 toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen

88 Tämä kanneperuste sisältää kolme osaa, joista ensimmäinen perustuu perustelujen puuttumiseen, toinen arviointivirheeseen kantajan yhteisyrityksen käyttäytymiseen käyttämän ratkaisevan vaikutusvallan osalta, kolmas puolustautumisoikeuksien loukkaamiseen siltä osin kuin kantaja ei saanut tutustua huomautuksiin, jotka Panasonic esitti väitetiedoksiannon perusteella sekä kuulemisen jälkeen.

89 Aluksi on tutkittava tämän kanneperusteen toinen osa.

– Toinen osa

90 Kantaja toteaa, että MEI:llä oli 64,5 prosentin suuruisen enemmistöosakkuuden johdosta yksinomainen määräysvalta MTPD:hen, että MEI nimitti enemmistön MTPD:n johtokunnan jäsenistä, että sillä oli siten määräysvalta kaikkiin hallintoelinten antamiin päätöksiin, jotka edellyttivät yksinkertaista enemmistöä, ja että se valitsi MTPD:n toimitusjohtajan sekä johti sen jokapäiväistä toimintaa. Kantaja omisti täten vain 35,5 prosentin suuruisen vähemmistöosuuden, mutta sillä ei sen sijaan ollut vähemmistöosakkaille tavallisesti annettavia oikeuksia pidemmälle meneviä oikeuksia. Kantajan mukaan tämän seikan osoittavista todisteista huolimatta komissio katsoi vastoin Bundeskartellamin (Saksan kilpailuviranomainen) päätöstä, jolla hyväksyttiin hanke MTPD:n perustamisesta siten, että MEI hankkii yksinomaisen määräysvallan yhteisyritykseen, virheellisesti, että MTPD:n yhtiöjärjestykseen ja sen perustamisesta tehtyyn sopimukseen (sopimus toimintojen yhdistämisestä, jäljempänä BIA) kirjatut oikeudet antoivat kantajalle oikeuden estää strategiset toimenpiteet niin, että sille annettiin yhteinen määräysvalta mainittuun yritykseen. Kantajan mukaan se ei voinut näiden oikeuksien perusteella vaikuttaa MTPD:n jokapäiväiseen toimintaan eikä tämän markkinakäyttäytymiseen eikä valvoa hintoja, myyntiä eikä muitakaan MTPD:n liiketoimintapolitiikkaan liittyviä näkökohtia, eikä se saanut minkäänlaista johtamisvaltaa näiden oikeuksien perusteella.

91 Kantaja väittää näin ollen riidanalaisen päätöksen toteamukseen nähden päinvastaisesti, ettei se muodostanut taloudellista kokonaisuutta MTPD:n kanssa, ettei se kyennyt vaikuttamaan ratkaisevasti MTPD:n markkinakäyttäytymiseen ja ettei se tosiasiaassa käyttänyt tällaista vaikutusvaltaa. Se toteaa tässä yhteydessä, ettei se koskaan käyttänyt väitettyjä veto-oikeuksiaan ja ettei komissio osoittanut sen tienneen MTPD:n osallistumisesta CPT-kartelliin ajalla 1.4.2003–12.6.2006.

92 Komissio kiistää tämän väitteen.

93 Tässä yhteydessä on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan emoyhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa tytäryhtiönsä toiminnasta erityisesti silloin, kun siitä huolimatta, että tytäryhtiö on erillinen oikeussubjekti, se ei määritä itsenäisesti toimintaansa markkinoilla vaan noudattaa olennaisilta osin emoyhtiön sille antamia ohjeita, kun otetaan erityisesti huomioon taloudelliset, organisatoriset ja oikeudelliset yhteydet näiden kahden oikeudellisen yksikön välillä (ks. tuomio 26.9.2013, *EI du Pont de Nemours v. komissio*, C-172/12 P, 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

94 Koska emoyhtiö ja tytäryhtiö kuuluvat tällaisessa tapauksessa samaan taloudelliseen kokonaisuuteen ja muodostavat näin ollen yhden ainoan SEUT 101 artiklassa tarkoitettun yrityksen, komissio voi osoittaa sakkojen määräämistä koskevan päätöksen emoyhtiölle ilman, että sillä olisi velvollisuutta osoittaa tämän emoyhtiön itse osallistuneen rikkomiseen (tuomio *EI du Pont de Nemours v. komissio*, edellä 93 kohta, 42 kohta).



- 95 On myös huomattava, että voidakseen katsoa emoyhtiön olevan vastuussa tytäryhtiön käyttäytymisestä komissio ei voi pelkästään todeta, että emoyhtiö voi käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiönsä käyttäytymiseen, vaan sen on myös selvitettävä, onko tällaista vaikutusvaltaa tosiasiasa käytetty (tuomio *EI du Pont de Nemours v. komissio*, edellä 93 kohta, 44 kohta; ks. tuomio 11.7.2014, *Sasol ym. v. komissio*, T-541/08, Kok., 43 kohta ja tuomio 11.7.2014 *RWE ja RWE Dea v. komissio*, T-543/08, Kok., 101 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Komission on lähtökohtaisesti osoitettava tällainen ratkaiseva vaikutusvalta kaikkien tosiseikkojen perusteella (ks. tuomio 27.9.2006, *Avebe v. komissio*, T-314/01, Kok., s. II-3085, 136 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 96 Yleisesti enemmistöosuuden omistaminen tytäryhtiön pääomasta voi mahdollistaa emoyhtiölle ratkaisevan vaikutusvallan tosiasiallisen käyttämisen tämän tytäryhtiöön ja erityisesti tytäryhtiön markkinakäyttämiseen. Oikeuskäytännössä on siksi katsottu, että kun emoyhtiön tytäryhtiössään, jonka pääomasta se omistaa 25,001 prosenttia, tosiasiallisesti käyttämä määräysvalta vastaa vähemmistöomistusta, joka on hyvin kaukana enemmistöstä, ei voida katsoa, että emoyhtiö ja sen tytäryhtiö kuuluisivat samaan konserniin, jonka sisällä ne muodostaisivat taloudellisen kokonaisuuden (ks. vastaavasti tuomio 12.7.2011, *Fuji Electric v. komissio*, T-132/07, Kok., s. II-4091, 182 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 97 Emoyhtiön vähemmistöomistus voi kuitenkin mahdollistaa sen, että emoyhtiö käyttää tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiönsä markkinakäyttämiseen, jos tähän vähemmistöomistukseen liittyy oikeuksia, jotka menevät pidemmälle kuin vähemmistöosakkeenomistajille taloudellisten etujensa suojelemiseksi yleensä annettavat oikeudet ja jotka tarkasteltuna yhtäpitävien oikeudellisten ja taloudellisten todisteiden joukkoa koskevan metodin perusteella ovat luonteeltaan sellaisia, joiden perusteella voidaan osoittaa, että tytäryhtiön markkinakäyttämiseen käytetään ratkaisevaa vaikutusvaltaa. Komissio voi näin ollen esittää näyttöä ratkaisevan vaikutusvallan tosiasiallisesta käyttämisestä eri todisteiden yhdistelmällä, vaikka kullakin näistä todisteista yksittäin tarkasteltuna ei olisi tarpeeksi näyttöarvoa (tuomio *Fuji Electric v. komissio*, edellä 96 kohta, 183 kohta).
- 98 Sillä perusteella, että SEUT 263 artiklan nojalla unionin yleisen tuomioistuimen on tutkittava riidanalaisen päätöksen laillisuus ainoastaan tähän päätökseen sisältyvien perusteluiden pohjalta, kysymystä siitä, onko emoyhtiö käyttänyt tosiasiallisesti määräämisvaltaa tytäryhtiönsä, on arvioitava ainoastaan komission päätöksessään, jossa emoyhtiön katsotaan olevan vastuussa rikkomisesta, esittämien todisteiden perusteella. Ainoa merkityksellinen kysymys asiassa on näin ollen se, onko rikkominen näiden todisteiden perusteella osoitettu vai ei (ks. tuomio *Fuji Electric v. komissio*, edellä 96 kohta, 185 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 99 Seuraavaksi on muistutettava, että unionin tuomioistuin on jo todennut, ettei se, että kaksi toisistaan riippumatonta emoyhtiötä käyttää yhteistä määräysvaltaa tytäryhtiönsä, estä lähtökohtaisesti komissiota toteamasta yhden näistä emoyhtiöistä ja kyseessä olevan tytäryhtiön muodostamaa taloudellista kokonaisuutta ja että tämä pätee, vaikka tämä emoyhtiö omistaa pienemmän osuuden tytäryhtiön osakepääomasta kuin toinen emoyhtiö (ks. vastaavasti tuomio 16.12.2010, *AceaElectrabel Produzione v. komissio*, C-480/09 P, Kok., s. I-13355, 64 kohta).
- 100 Se, että emoyhtiö tai emoyhtiöt käyttävät tosiasiallista määräämisvaltaa tytäryhtiössään, voi seurata suoraan sovellettavien oikeussääntöjen toimeenpanosta tai emoyhtiöiden välisestä sopimuksesta, joka on tehty tällaisten oikeussääntöjen perusteella ja joka koskee niiden yhteisen tytäryhtiön hallinnointia. Myös useiden emoyhtiön johtotehtäviä hoitavien henkilöiden läsnäolo tytäryhtiön johdossa voi olla osoitus emoyhtiön osallisuuden merkityksestä sen tytäryhtiön hallinnossa. Tällainen tehtävien kumulatiivisuus asettaa emoyhtiön välttämättä tilanteeseen, jossa se vaikuttaa ratkaisevalla tavalla tytäryhtiönsä markkinakäyttämiseen, koska tätä kautta emoyhtiön johdon jäsenet voivat hoitaessaan johtotehtäviään tytäryhtiössä valvoa, että viimeksi mainitun toimintalinja markkinoilla noudattaa emoyhtiön johdon antamia ohjeita. Tämä tavoite voidaan saavuttaa, vaikka emoyhtiön jäsenellä tai jäsenillä, joilla on tehtäviä tytäryhtiön johdossa, ei olisi oikeutta edustaa emoyhtiötä. Lopuksi on todettava, että emoyhtiön tai emoyhtiöiden osallisuus tytäryhtiön hallinnossa voi seurata liikesuhteista,

jotka emoyhtiöllä on tytäryhtiön kanssa. Kun emoyhtiö on myös tytäryhtiönsä tavarantoimittaja tai asiakas, sillä on näin ollen aivan erityinen intressi johtaa viimeksi mainitun yhtiön tuotantoa ja jakelua koskevaa toimintaa, jotta se voi hyötyä täysin näin toteutetusta vertikaalisesta integraatiosta seuraavasta lisäarvosta (ks. tuomio *Fuji Electric v. komissio*, edellä 96 kohta, 184 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 101 Lopuksi on todettava, että jos näistä säännöksistä ilmenee, että emoyhtiöllä oli valtuus toimia yhteisyrityksen lukuun ja aikaansaada sille sitoumuksia kolmansiin nähden vain yhdessä ja että ne olivat yhdessä vastuussa mainitun yrityksen noudattamasta politiikasta, voidaan viimeksi mainitun yrityksen kaupalliseen käyttäytymiseen kohdistuvaa ratkaisevaa vaikutusvaltaa olettaa tosiasiallisesti käytetyn yrityskeskittymien valvonnan alalla tehtävän ennakoivan arvioinnin tapaan (ks. vastaavasti tuomio *Sasol ym. v. komissio*, edellä 95 kohta, 49 kohta).
- 102 Koska ratkaisevan vaikutusvallan tosiasiallista käyttämistä koskeva tarkastelu tapahtuu kuitenkin jälkikäteen ja se voi näin ollen perustua konkreettisiin seikkoihin, sekä komissio että ne, joita asia koskee, voivat esittää todisteet siitä, että yhteisyrityksen liiketoimintaa koskevat päätökset on määritetty erilaisten menettelysäännösten mukaisesti kuin pelkästä yhteisyrityksen toimintaa koskevien sopimusten abstraktista tarkastelusta seuraisi (ks. vastaavasti tuomio *Fuji Electric v. komissio*, edellä 96 kohta, 194 ja 195 kohta ja tuomio 13.7.2011, *General Technic-Otis ym. v. komissio*, T-141/07, T-142/07, T-145/07 ja T-146/07, Kok., s. II-4977, 115–117 kohta).
- 103 Neljännen kanneperusteen toisen osan paikkansapitävyyttä on arvioitava näiden seikkojen valossa.
- 104 Käsiteltävässä asiassa komissio luetteli riidanalaisen päätöksen 931–933 ja 956 perustelukappaleessa ensiksi objektiiviset seikat, joilla osoitettiin, että kaksi MTPD:n emoyhtiötä pystyi käyttämään ratkaisevaa vaikutusvaltaa MTPD:n markkinakäyttäytymiseen valvomalla ja johtamalla aktiivisesti. Seuraavaksi komissio mainitsi riidanalaisen päätöksen 934–936 perustelukappaleessa MTPD:n kahden emoyhtiön välisestä yhteistyöstä esimerkkejä, jotka osoittavat sen, että nämä yhtiöt käyttivät tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa MTPD:n markkinakäyttäytymiseen, ja toisaalta sen, että MTPD:tä koskevien tärkeiden päätösten tekeminen edellytti näiden yhtiöiden yhteistä hyväksyntää.
- 105 Aluksi on todettava, että kun otetaan huomioon se, että ensimmäinen ja toinen kanneperuste on hyväksytty, komission väite, jonka mukaan kantaja tiesi sen johdosta, että se osallistui CPT-kartelliin suoraan ennen MTPD:n perustamista, kartellin olemassaolosta ja siten MTPD:n osallistumisesta siihen tämän jälkeen, ei voi menestyä. On joka tapauksessa korostettava, että sen kysymyksen osalta, voidaanko kantajan katsoa olevan vastuussa MTPD:n käyttäytymisestä, toteamuksella, jonka mukaan kantaja tiesi MTPD:n osallistumisesta mainittuun kartelliin, ei ole merkitystä. Jotta emoyhtiön voitaisiin katsoa olevan vastuussa tytäryhtiönsä teoista, ei nimittäin edellytetä sen todistamista, että emoyhtiö on välittömästi osallistunut kyseenalaiseksi asetettuihin menettelyihin tai että se on ollut tietoinen niistä. Tältä osin on muistutettava, ettei kyseessä ole emoyhtiön ja tytäryhtiön välinen rikkomiseen liittyvä yllytysuhde eikä varsinkaan ensiksi mainitun osallisuus mainittuun rikkomiseen, vaan komission toimivalta osoittaa sakkojen määräämistä koskeva päätös emoyhtiölle perustuu siihen, että asianomaiset yhtiöt kuuluvat SEUT 101 artiklassa tarkoitettuun samaan yritykseen (ks. tuomio 2.2.2012, *EI du Pont de Nemours ym. v. komissio*, T-76/08, 76 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).
- 106 MTPD:n sääntömääräisten elinten omistus- ja päätöksentekorakenteesta on ensimmäiseksi todettava, että komissio totesi perustellusti riidanalaisen päätöksen 932 ja 956 perustelukappaleessa, että BIA:n määräysten mukaan molemmilla emoyhtiöllä oli veto-oikeus strategisesti merkittävien kysymysten osalta, jotka olivat perustavanlaatuisia MTPD:n toiminnan harjoittamisen kannalta, mikä osoittaa yhteisen määräysvallan käyttämisen MTPD:hen.

- 107 Tässä yhteydessä kantaja ei voi väittää, että kaikki asiat, jotka kuuluvat BIA:n 21 §:n 2 momentissa lueteltujen päätösten, joiden antaminen edellytti kahden emoyhtiön hyväksyntää, sekä sen 23 §:n 2 momentissa lueteltujen päätösten, jotka edellyttivät vähintään kummankin emoyhtiön nimeämän johtokunnan jäsenen suostumusta, soveltamisalaan, kuuluvat yrityskeskittymien valvonnasta 20.1.2004 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 139/2004 mukaisesti toimivaltakysymyksistä annetun komission konsolidoidun tiedonannon (EUVL 2008, C 95, s. 1; jäljempänä konsolidoitu tiedonanto) 66 kohdassa tarkoitettuihin vähemmistöosakkaille yleensä annettuihin oikeuksiin, joilla suojataan yhteisyritykseen sijoituksia tehneiden vähemmistöosakkaiden taloudellisia etuja. Kyseisen tiedonannon 67 kohdasta – jonka merkittävyyttä käsiteltävässä asiassa asianosaiset eivät kiistä – nimittäin ilmenee, että veto-oikeudet, jotka johtavat yhteiseen määräysvaltaan, koskevat yleensä päätöksiä kysymyksistä, jotka liittyvät talousarvioon, yrityksen kehittämissuunnitelmaan, suuriin investointeihin tai ylemmän johdon nimittämiseen. Konsolidoidun tiedonannon 68 ja 70 kohdasta seuraa lisäksi, että yrityksen kehittämissuunnitelmaa koskeva veto-oikeus voi sellaisenaan riittää antamaan vähemmistöosakkaalle yhteisen määräysvallan yhteisyritykseen, vaikka mitään muita veto-oikeuksia ei olisikaan, kun taas ylemmän johdon nimittämiseen tai erottamiseen sekä talousarvion hyväksymiseen liittyvät oikeudet katsotaan erittäin tärkeiksi. Lopuksi mainitun tiedonannon 71 kohdan mukaan on niin, että jos veto-oikeus koskee yhteisyritykseen tehtyjä investointeja, tämän oikeuden merkittävyys riippuu emoyhtiöiden hyväksyntää edellyttävien investointien tasosta ja siitä, miten merkittävä tekijä investoinnit ovat niillä markkinoilla, joilla yhteisyritys toimii.
- 108 BIA:n 23 §:n 2 momentissa annetaan Toshibaalle veto-oikeudet sekä aineellisten investointien osalta (kyseisen määräyksen 12 kohta) että yhtiön tai muunlaisen toiminnon sellaisen perustamisen, pääomaan osallistumisen tai hankinnan osalta, joka merkitsee vähintään yhden miljardin jenin (JPY) suuruista suoritusta (kyseisen määräyksen 8 kohta), taikka vähintään yhden miljardin JPY:n suuruisen tytäryhtiöille taikka muille yksiköille myönnettävän lainan myöntämisen osalta (kyseisen määräyksen 9 kohta). Kuten komissio väittää, nämä rahamäärät eivät vaikuta kohtuuttomilta kantajan MTPD:hen tekemään 26,5 miljardin JPY:n suuruiseen alkuinvestointiin nähden, minkä johdosta veto-oikeutta asiassa voidaan pitää osoituksena siitä, että kantaja pystyi käyttämään ratkaisevaa vaikutusvaltaa MTPD:n markkinakäyttäytymiseen.
- 109 Kuten komissio totesi riidanalaisen päätöksen 933 ja 953 perustelukappaleessa, on lisäksi niin, että BIA:n 27 §:n 1 momentin mukaan MEI ja kantaja olivat hyväksyneet 31.3.2008 saakka voimassa olleen asiakirjan, joka sisälsi tietoja myynnistä, tuotannosta, kehityksestä, henkilöstömäärästä, investoinneista, rahoitussuunnitelmista ja MTPD:n pääoman lyhennyksistä ja joka muodosti MTPD:n kehittämissuunnitelman perustan. Tässä määräyksessä määrättiin, että kahden vuoden pituisen käynnistysvaiheen aikana, jonka päättymisajankohdaksi oli vahvistettu 31.3.2005, emoyhtiöt hyväksyivät MTPD:n alkuperäisen kehittämissuunnitelman, ja määräyksen 2 momentissa määrättiin, että MTPD laatisi kyseisestä ajankohdasta lukien vuotuiset kehittämissuunnitelmansa emoyhtiöitään kuultuaan. Emoyhtiöt jatkoivat kuitenkin 7.12.2004 päivätyllä yhteisymmärryspöytäkirjalla, jolla muutettiin BIA:n 27 §:n 2 momenttia, käynnistysvaihetta 31.3.2007 saakka, minkä johdosta niiden oli sovittava MTPD:n kehittämissuunnitelmasta ja sen myöhemmistä tarkistuksista koko MTPD:n olemassaolon ajan.
- 110 Komissio katsoi tämän johdosta perustellusti, että MTPD:n emoyhtiöt olivat päättäneet BIA:sta ja yrityksen kehittämissuunnitelmasta, jotka sisälsivät MTPD:n tärkeimmät toiminnalliset ja rahoitukselliset tavoitteet sekä sen olennaisen strategisen suunnitelman. On nimittäin niin, että vaikka oletettaisiin, ettei kantaja ollut tosiasiallisesti osallistunut mainittujen suunnitelmien laatimiseen, kuten kantaja väittää kirjelmässään, BIA:n 27 §:n 2 momentin mukaan oli kuitenkin välttämätöntä, että kantaja hyväksyi kyseiset suunnitelmat ja että sitä kuultiin niistä etukäteen. Kantaja ei myöskään kiistä hyväksyneensä MTPD:n vuotuisia kehittämissuunnitelmia kokonaisuudessaan.
- 111 Ilman että on tarpeen tutkia käynnistysvaiheen pidentämisen syitä, joihin kantaja on vedonnut, on siten todettava, että tämän pidentämisen vaikutuksesta kantaja sai MTPD:n kehittämissuunnitelmaa koskevan veto-oikeuden, joka koski myös MTPD:n talousarviota ja joka oli olemassa MTPD:n koko olemassaolon ajan. Kantajan väittämiin nähden päinvastaisesti mainittuun yrityksen

kehittämissuunnitelmaan kohdistuva veto -oikeus ei siten menettänyt tehokasta vaikutustaan. Lisäksi on niin, että pelkästään tällaisen oikeuden perusteella voidaan konsolidoidun tiedonannon 70 kohdassa tarkoitettulla tavalla katsoa, että kantaja tosiasiaa käytti ratkaisevaa vaikutusvaltaa yhteisyrityksessä.

- 112 Edellä esitetyn perusteella on komission toteaman tavoin todettava, että tietyt BIA:n 23 §:n 2 momentissa ja 27 §:ssä mainitut oikeudet kuuluvat asioihin, joiden nojalla kantaja saattoi käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa MTPD:n liiketoimintastrategiaan yhdessä Panasonicin kanssa. Kuten riidanalaisen päätöksen 956 perustelukappaleesta ilmenee, myöskään sillä, käyttikö kantaja tosiasiaa näitä oikeuksia, ei ole merkitystä käsiteltävässä asiassa arvioitaessa, käyttikö kantaja ratkaisevaa vaikutusvaltaa MTPD:n markkinakäyttämiseen. Näiden kahden emoyhtiön oli nimittäin päästävä ennakolta yhteisymmärryksen voidakseen tehdä muun muassa BIA:n 23 §:n 2 momentissa tarkoitettuja asioita koskevia päätöksiä. Kyseessä olevilla veto-oikeuksilla on siten väistämättä ollut vaikutus – vaikka vain välillinen – MTPD:n hallintoon.
- 113 Nämä veto-oikeudet lisäksi täydentävät BIA:n 21 §:n 2 momentissa mainittuja oikeuksia eli oikeuksia, jotka koskevat kysymyksiä, jotka kauppaoikeuden mukaan edellyttävät yhtiökokouksen tekemiä poikkeuksellisia päätöksiä, sekä kysymyksiä, jotka koskevat uusien osakkeiden liikkeeseenlaskua sekä osingonjakoa. Näitä oikeuksia oli pidettävä täydentävänä osoituksena, johon komissio saattoi tukeutua todetakseen, että kantaja pystyi käyttämään ratkaisevaa vaikutusvaltaa MTPD:n käyttämiseen.
- 114 Toiseksi on todettava, kuten riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että komission riidanalaisessa päätöksessä mainitsemien muiden seikkojen perusteella voidaan katsoa, että kantaja pystyi käyttämään ratkaisevaa vaikutusvaltaa MTPD:n markkinakäyttämiseen.
- 115 Tältä osin on aluksi huomautettava, kuten komissio totesi riidanalaisen päätöksen 975 perustelukappaleessa, että yksi niistä neljästä jäsenestä, jotka kantaja nimitti niistä kymmenestä jäsenestä, jotka kuuluivat MTPD:n johtokuntaan BIA:n 22 §:n 2 momentin nojalla, toimi samanaikaisesti johtotehtävissä kantajana olevassa yhtiössä, mitä kantaja ei ole kiistänyt. Tätä seikkaa oli pidettävä indisiona, johon komissio saattoi tukeutua todetakseen yhdessä muiden seikkojen kanssa, että kantaja pystyi käyttämään ratkaisevaa vaikutusvaltaa MTPD:n käyttämiseen.
- 116 Lisäksi on niin, että BIA:n 22 §:n 3 momentin mukaan kantajan oli nimettävä yksi niistä kahdesta johtokunnan jäsenestä, joilla oli oikeus edustaa yhteisyritystä, ja tämä jäsen toimi myös yhteisyrityksen varoitusjohtajana. Kuten komissio perustellusti totesi riidanalaisen päätöksen 940 ja 941 perustelukappaleessa, MTPD:n kaksi varoitusjohtajaa, jotka nimitettiin MTPD:n olemassaolon aikana, toimivat aiemmin johtavissa tehtävissä kantajan johtoportaan, johon he myöhemmin palasivat. Tästä seuraa, että vaikka he eivät enää olleet sopimussuhteessa kantajaan eivätkä suoraan tämän alaisuudessa, he tunsivat väistämättä perusteellisesti kantajan politiikan ja sen kaupalliset tavoitteet sekä pystyivät lähentämään MTPD:n politiikan ja kantajan intressit toisiinsa. Lisäksi kantajan väitteellä MTPD:n varoitusjohtajan väitetystä symbolisesta asemasta ei voida asettaa kyseenalaiseksi tätä päätelmää.
- 117 Kuten komissio totesi riidanalaisen päätöksen 957 perustelukappaleessa, lisäksi sitä, että MTPD:n johtokunta ei koskaan vastustanut Panasonicin nimittämien johtajan päätöksiä, ei voida tulkita niin, ettei kantaja käyttänyt ratkaisevaa vaikutusvaltaa MTPD:n markkinakäyttämiseen, vaan se on tulkittava pikemminkin MTPD:n liiketoimintapolitiikan hyväksymiseksi.
- 118 Näin ollen yhtäältä sen perusteella, että Panasonicin nimittämä MTPD:n toimitusjohtaja vastasi yrityksen päivittäisestä johdosta ja hyväksyi suurimman osan MTPD:n toimintaan liittyvistä tärkeistä päätöksistä, ja toisaalta sen perusteella, että Panasonic oli vastuussa MTPD:n liikkeenhoidosta ja johtamisesta BIA:n 20 §:n 2 momentin nojalla, ei voida katsoa Panasonicin käyttäneen yksinään ratkaisevaa vaikutusvaltaa MTPD:hen. Kuten riidanalaisen päätöksen 956 perustelukappaleessa todetaan, tämän saman määräyksen mukaan – luettuna yhdessä BIA:n 20 §:n 3 momentin kanssa – kantajan yhteistyö oli nimittäin välttämätöntä yhteisyrityksen hallinnoimiseksi.

- 119 Kuten komissio totesi riidanalaisen päätöksen 977 ja 978 perustelukappaleessa, BIA:n 28 §:n 3 momenttiin sisältyvää ehtoa, jonka mukaan MTPD olisi emoyhtiöiden ensisijainen toimittaja televisiotuotannon osalta ja mainitut yhtiöt olisivat samanaikaisesti MTPD:n ensisijaiset katodisädeputkien osien toimittajat, on pidettävä täydentävänä osoituksena kantajan osallistumisesta MTPD:n hallintoon, ja se ilmentää sellaisten läheisten ja kestävien taloudellisten yhteyksien olemassaoloa niiden välillä, jotka on otettava huomioon arvioitaessa ratkaisevaa vaikutusvaltaa (ks. vastaavasti edellä 96 kohdassa mainittu tuomio *Fuji Electric v. komissio*, 184 kohta). Tätä päätelmää ei voida kyseenalaistaa sillä, että kantaja käytti myös muita CPT-putkien toimittajia. Kantaja ei voi myöskään tehokkaasti väittää, ettei se osallistunut MTPD:n lopputuotteen myyntiin, koska – kuten komissio on täsmentänyt, ilman että sen toteamusta on tältä osin riitautettu – sen jälkeen, kun kantaja luovutti toimintonsa katodisädeputkien alalla MTPD:lle, MTPD käytti kantajan omistamaa [luottamuksellinen] (ks. edellä 3 kohta) myyntikanavana Euroopan unionissa. Kantaja ei myöskään tehokkaasti asettanut kyseenalaiseksi komission riidanalaisen päätöksen 977 perustelukappaleessa toteamaa seikkaa, jonka mukaan tällä tavoin myydyt CPT-putket olivat osittain peräisin MTPD:n tehtaista, ja osittain ne oli hankittu alihankintana kantajan Himejissä (Japani) sijaitsevasta tehtaasta, jota ei ollut luovutettu MTPD:lle.
- 120 Kolmanneksi seikoista, joihin komissio tukeutui riidanalaisessa päätöksessä, ilmenee, että kantaja osallistui MTPD:n hallintoon muun muassa antamalla suostumuksensa MTPD:n kahden tytäryhtiön lopettamiseen Euroopassa ja Yhdysvalloissa lokakuussa 2005. Tässä yhteydessä on todettava, ettei kantaja kiistä antaneensa suostumustaan mainittujen tehtaiden sulkemiseen, vaan se väittää ainoastaan, että tämä toimenpide oli luonteeltaan poikkeuksellinen eikä se kuulunut MTPD:n liiketoimintapolitiikkaan. Kantajan osallistumisella tällaisen päätöksen tekemiseen ei siten voida osoittaa, että kantaja vaikutti pysyvästi MTPD:n käyttäytymiseen. Kantajan väitteisiin nähden päinvastaisesti riidanalaisen päätöksen 936 ja 964 perustelukappaleessa mainittua seikkaa, jonka mukaan tätä sulkemista ei olisi voitu toteuttaa ilman kantajan suostumusta ja joka käy lisäksi ilmi BIA:n 23 §:n 2 momentista, on kuitenkin pidettävä osoituksena siitä, että kantaja käytti tosiasiaa ratkaisevaa vaikutusvaltaa yhteisyrityksen liiketoimintapolitiikkaan. Tämän määräyksen mukaan yhteisyritys ei olisi nimittäin voinut tehdä tällaista päätöstä ilman yhden kantajan MTPD:n johtokuntaan nimittämän jäsenen antamaa suostumusta (ks. vastaavasti tuomio 2.2.2012, *Dow Chemical v. komissio*, T-77/08, 86 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).
- 121 Kantajan väitteistä, joilla kantaja kiistää antaneensa taloudellisia ohjeita MTPD:lle ja osallistuneensa MTPD:n päivittäiseen hallinointiin, on todettava, kuten komissio totesi riidanalaisen päätöksen 958 perustelukappaleessa ja kuten oikeuskäytännöstä ilmenee, ettei mahdollisuus käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa yhteisyrityksen liiketoimintapolitiikkaan edellytä sen osoittamista, että mainitun yrityksen toimintojen jokapäiväiseen hallinointiin puututtiin tai että kyseisen yhteisyrityksen liiketoimintapolitiikkaan sen suppeassa merkityksessä, kuten sen jakelu- tai hintastrategiaan, käytettiin vaikutusvaltaa, vaan pikemminkin sen osoittamista, että vaikutusvaltaa käytettiin yrityksen suuntaviivat määrittävään yleisstrategiaan. Etenkin emoyhtiö voi käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiöihinsä jopa valvontavaltaa käyttämättä ja liiketoimintapolitiikan tiettyihin näkökohtiin kohdistuvia konkreettisia määräyksiä tai ohjeita antamalla. Tällaiset ohjeet ovat pelkästään erityisen ilmeinen osoitus siitä, että emoyhtiöllä on ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiönsä liiketoimintapolitiikkaan. Ohjeiden puuttuminen ei millään tavoin merkitse tytäryhtiön itsenäisyyden toteamista. Yhdenmukainen liiketoimintapolitiikka konsernin sisällä voi myös olla välillinen seuraus emoyhtiön ja sen tytäryhtiöiden taloudellisten ja oikeudellisten yhteyksien kokonaisuudesta. Esimerkiksi emoyhtiön vaikutusvallalla tytäryhtiöidensä liiketoimintastrategiaan, liiketoimintaperiaatteisiin, käyttöhankeisiin, investointeihin, kapasiteetteihin, rahoitusresursseihin, henkilöstöresursseihin ja oikeudellisiin asioihin voi olla välillisiä vaikutuksia tytäryhtiöiden ja koko konsernin markkinakäyttäytymiseen. Ratkaisevaa on lopulta se, käyttääkö emoyhtiö riittävää vaikutusvaltaa voidakseen ohjata tytäryhtiön käyttäytymistä niin, että näitä kahta on pidettävä taloudellisesti yhtenä kokonaisuutena (ks. vastaavasti tuomio 10.9.2009, *Akzo Nobel ym. v. komissio*, C-97/08 P, Kok., s. I-8237, 73 kohta ja tuomio *Dow Chemical v. komissio*, edellä 120 kohta, 77 kohta).

122 Kaikesta edellä esitetystä seuraa siten, että kun otetaan huomioon kantajaa ja MTPD:tä yhdistävät taloudelliset, oikeudelliset ja organisatoriset yhteydet kokonaisuudessaan, komissio ei tehnyt virhettä todetessaan kantajan käyttäneen MTPD:n emoyhtiönä yhteisymmärryksessä Panasonicin kanssa ratkaisevaa vaikutusvaltaa MTPD:n käyttäytymiseen CPT-putkien markkinoilla. Komissio ei siten tehnyt virhettä katsoessaan kantajan ja MTPD:n kuuluvan samaan yritykseen SEUT 101 artiklassa tarkoitettulla tavalla ja pitäessään siten kantajaa ja Panasonicia yhteisvastuullisesti vastuussa MTPD:n käyttäytymisestä ajalla 1.4.2003–12.6.2006.

123 Tästä seuraa, että neljännen kanneperusteen toinen osa on hylättävä.

– Ensimmäinen osa

124 Kantaja väittää, ettei komissio maininnut, mitkä olivat vähemmistöosakkaille yleensä annetut oikeudet, eikä täsmentänyt BIA:n 23 §:n 2 momentissa mainittuja seikkoja, jotka ylittivät tämän kynnyksen.

125 On kuitenkin todettava, että koska unionin yleinen tuomioistuin pystyi lausumaan neljännen kanneperusteen toisesta osasta asiaratkaisun osalta ja koska kantaja pystyi puolustautumaan – päinvastoin kuin se väittää –, riidanalainen päätös on perusteltu riittävästi tältä osin. Ensimmäisen osan tueksi esitetty väite on siten hylättävä perusteettomana.

– Kolmas osa

126 Kantaja vetoaa puolustautumisoikeuksiansa loukkaamiseen siltä osin kuin se ei tätä koskevista pyynnöistä huolimatta saanut tutustua huomautuksiin, jotka Panasonic esitti väitetiedoksiannon perusteella sekä MTPD:n kehittämisuunnitelmasta pidetyn kuulemisen jälkeen. Kantaja väittää tältä osin, että vaikka sen tutustumisoikeutta koskevat pyynnöt hylättiin sillä perusteella, ettei komissio aikonut vedota näihin asiakirjoihin sitä vastaan riidanalaisessa päätöksessä, komissio tukeutui niihin varauksetta perustellakseen toteamustaan MTPD:n käyttäytymiseen yhteisesti käytetystä ratkaisevasta vaikutusvallasta.

127 Tältä osin on muistutettava, että puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen kaikissa sellaisissa menettelyissä, joissa voidaan määrätä seuraamuksia – erityisesti sakkoja tai uhkasakkoja – on unionin oikeuden peruserä, jota on noudatettava myös luonteeltaan hallinnollisessa menettelyssä (ks. tuomio 2.10.2003, Thyssen Stahl v. komissio, C-194/99 P, Kok., s. I-10821, 30 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

128 Puolustautumisoikeuksien kunnioittaminen edellyttää sitä, että asianomainen yritys saa hallinnollisen menettelyn kuluessa ilmaista asianmukaisesti näkemyksensä esiin tuotujen tosiseikkojen ja olosuhteiden paikkansapitävyydestä ja merkityksestä sekä niistä asiakirjoista, joita komissio on käyttänyt rikkomista koskevan väitteensä tukena (ks. tuomio 25.1.2007, Dalmine v. komissio, C-407/04 P, Kok., s. I-829, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

129 Lisäksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan se, että asiakirjaa ei ole annettu tiedoksi, merkitsee puolustautumisoikeuksien loukkaamista ainoastaan siinä tapauksessa, että asianomainen yritys ensinnäkin osoittaa komission nojautuneen tähän asiakirjaan tukeakseen väitettään, joka koskee kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaoloa, ja että toiseksi tämän väitteen paikkansapitävyyden osoittamiseksi välttämätön näyttö voidaan esittää vain kyseisen asiakirjan perusteella. Mikäli on olemassa muita asiakirjatodisteita, joista asianomaiset yritykset ovat saaneet tiedon hallinnollisen menettelyn aikana ja jotka tukevat erityisesti komission päätelmiä, tiedoksi antamatta jätetyn asianomaista vastaan puhuvan asiakirjan poistaminen todisteiden joukosta ei heikennä riidanalaisessa päätöksessä huomioon otettujen väitteiden pätevyyttä. Näin ollen asianomaisen yrityksen on osoitettava, että lopputulos, johon komissio on päätöksessään päätenyt, olisi ollut erilainen, mikäli asiakirja, jota ei ole annettu tiedoksi ja johon komissio on nojautunut todetessaan kyseisen yrityksen

rikkoneen kilpailusääntöjä, olisi pitänyt poistaa asianomaista vastaan puhuvien todisteiden joukosta (ks. tuomio 1.7.2010, Knauf Gips v. komissio, C-407/08 P, Kok., s. I-6375, 13 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

130 Käsiteltävässä asiassa komissio totesi riidanalaisen päätöksen 933 perustelukappaleessa, että emoyhtiöt päättivät MTPD:n kehittämissuunnitelmasta, ja mainitsi alaviitteessä nro 1821, että Panasonic oli vahvistanut tämän arvioinnin väitetiedoksiintoon antamassaan vastauksessa. Komissio totesi mainitun päätöksen 934 perustelukappaleessa viitaten Panasonicin väitetiedoksiintoon antamaan vastaukseen lisäksi, että Panasonic vahvisti kuulemisen jälkeen esittämässään huomautuksissa emoyhtiöiden määrittäneen yhdessä MTPD:n kehittämissuunnitelman. Komissio toisti lopuksi kyseisen päätöksen 948 perustelukappaleessa kyseisen toteamuksen viitaten Panasonicin kuulemisen aikana esittämiin asiakirjoihin, jotka osoittavat, että MTPD oli vuonna 2004 nimenomaisesti pyytänyt kantajan hyväksyntää voidakseen tehdä edelleen taloudellista tappiota.

131 On muistutettava, kuten tämän kanneperusteen toisessa osassa todettiin (edellä 109 kohta), että vaikka oletettaisiin, ettei kantaja ollut tosiasiaa osallistunut MTPD:n kehittämissuunnitelmien laatimiseen, BIA:n mukaan oli välttämätöntä saada niille kantajan hyväksyntä sekä kuulla kantajaa etukäteen. Yhtäältä on nimittäin niin, että kantajan vastuu yhtenä MTPD:n emoyhtiöistä on riittävästi osoitettu, ilman että on tarpeen tukeutua Panasonicin suullisen kuulemisen jälkeen esittämiin asiakirjoihin, joiden osalta kantaja väittää, ettei se ole saanut tutustua niihin (ks. edellä 104–123 kohta). Kantaja ei toisaalta väitä, että mainitut asiakirjat sisältäisivät kantajan puolesta puhuvia seikkoja, joihin kantaja olisi voinut vedota. Näissä olosuhteissa mainituista asiakirjoista tiedottamatta jättämistä ei ole pidettävä kantajan puolustautumisoikeuksien loukkauksena edellä 129 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitettulla tavalla.

132 Täten kolmas osa sekä neljäs kanneperuste kokonaisuudessaan on hylättävä.

Kolmas kanneperuste, joka perustuu riidanalaisesta päätöstä rasittavaan virheeseen siltä osin kuin päätöksessä todetaan kantajan olleen vastuussa ajalla 1.4.2003–12.6.2006 toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta

133 Kantaja väittää, että riidanalaisesta päätöstä rasittaa virhe siltä osin kuin siinä ei eroteta toisistaan kantajan vastuuta, joka perustuu sen suoraan osallistumiseen väitettyyn kilpailusääntöjen rikkomiseen, sekä sen MTPD:n väitetyistä osallisuudesta johdettua vastuuta. Kantajan mukaan komission olisi pitänyt todeta, että kantajan osallistuminen kokonaisuudessaan kilpailusääntöjen rikkomiseen oli päättynyt 31.3.2003, kun se oli poistunut katodisädeputkien markkinoilta ja siirtänyt tämän alan toiminnan kokonaisuudessaan MTPD:lle. Kantaja väittää, että kaikki vastuu ajanjaksolla 1.4.2003–12.6.2006 voi siten johtua ainoastaan MTPD:n osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen ja että päätöksen päätösoasassa olisi pitänyt mainita tämä selvästi.

134 Komissio ei hyväksy tätä väitettä.

135 Aluksi on muistutettava, että riidanalaisen päätöksen päätösoosan 1 artiklan 2 kohdan d alakohdassa komissio katsoi kantajan osallistuneen kartelliin ajalla 16.5.2000–12.6.2006.

136 Tässä yhteydessä on todettava, kuten neljännen kanneperusteen yhteydessä todettiin, että komissio katsoi perustellusti kantajan ja Panasonicin olevan vastuussa MTPD:n kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä ajalla 1.4.2003–12.6.2006, koska se katsoi niiden muodostavan taloudellisen kokonaisuuden. Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että vaikka emoyhtiö ei suoraan osallistu rikkomiseen, sillä on tällaisessa tapauksessa ratkaiseva vaikutus rikkomiseen osallistuneeseen yhteen tai useampaan tytäryhtiöön. Tästä seuraa, että tällaisessa asiayhteydessä emoyhtiön vastuun ei voida katsoa

olevan tuottamuksesta riippumatonta vastuuta. Tällöin emoyhtiö tuomitaan kilpailusääntöjen rikkomisesta, jonka sen on katsottu itse tehneen (ks. tuomio 27.6.2012, Bolloré v. komissio, T-372/10, Kok., 52 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 137 Kuten riidanalaisessa päätöksessä ja etenkin sen 126, 303, 923–927, 993–996, 1000 ja 1088 perustelukappaleessa mainituista perusteluista ilmenee, on joka tapauksessa niin, että asettaakseen kantajan konserniin kuuluvat tai sen määräysvallassa olevat oikeudelliset yksiköt vastuuseen (ks. edellä 3 ja 4 kohta) komissio erotti toisistaan kaksi ajanjaksoa eli ajanjakson, joka edelsi kantajan toimintojen siirtoa katodisädeputkien alalla yhteisyritykselle ja jonka osalta kantajan katsottiin olevan vastuussa sen johdosta, että se osallistui suoraan kartelliin, ja ajanjakson, joka seurasi mainittua siirtoa ja jonka osalta kantajan katsottiin olevan vastuussa MTPD:n, jonka käyttäytymiseen kantaja oli komission mukaan käyttänyt ratkaisevaa vaikutusvaltaa, osallistumisen vuoksi. Riidanalaisen päätöksen 1183 perustelukappaleessa (taulukossa 12 b olevat 9 ja 10 kohta) todettiin siten, että kantajalle oli määrättävä MTPD:n perustamista edeltävältä ajalta 28 048 000 euron suuruinen sakko ja yhteisyrityksen ajalta yhteisvastuullisesti Panasonicin ja MTPD:n kanssa 86 738 000 euron suuruinen sakko. Nämä sakot käyvät ilmi riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 2 kohdan g ja h alakohdasta.
- 138 Edellä esitetystä on todettava seuraavan yhtäältä, että kantajan katsottiin rikkoneen kilpailusääntöjä koko riidanalaisen päätöksen päätösoosan 1 artiklan 2 kohdan d alakohdassa tarkoitetun ajan, ja toisaalta, että mainitun päätöksen perustelujen on pidettävä riittävänä tukena päätöksen päätösoalle.
- 139 Tästä seuraa, ettei kantaja voi tehokkaasti väittää, että riidanalaisesta päätöstä rasittaa virhe siltä osin kuin siinä ei eroteta toisistaan kantajan vastuuta, joka perustuu sen suoraan osallistumiseen väitettyyn kilpailusääntöjen rikkomiseen, ja vastuuta, joka johdetaan MTPD:n väitetystä rikkomiseen osallistumisesta, ja että väite, jonka mukaan komission olisi pitänyt todeta, että kantajan osallistuminen kokonaisuudessaan kilpailusääntöjen rikkomiseen oli päättynyt 31.3.2003, on hylättävä.
- 140 Kolmas kanneperuste on näin ollen hylättävä.

Toissijaisesti esitetty viides kanneperuste, joka perustuu riidanalaisesta päätöstä rasittavaan virheeseen siltä osin kuin päätöksessä todetaan MTPD:n olleen vastuussa osallistumisestaan ajalla 1.4.2003–12.6.2006 toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen

- 141 Viidennessä kanneperusteessa on kaksi osaa.
- 142 Kantaja väittää tämän kanneperusteen ensimmäisessä osassa, ettei sen vastuu ajalta 1.4.2003–12.6.2006 voi ylittää MTPD:n vastuuta, kun otetaan huomioon, että kantajan vastuu on puhtaasti MTPD:n vastuusta johdettua ja liitännäistä vastuuta, ja vaatii, että siihen on sovellettava Panasonicin ja MTPD:n unionin yleisessä tuomioistuimessa riidanalaisesta päätöksestä nostaman kanteen, joka on kirjattu asianumerolla T-82/13, johdosta toteutettua MTPD:lle määrätyn sakon määrän kumoamista tai alentamista muun muassa sillä perusteella, ettei MTPD osallistunut mainitussa päätöksessä todettuun CPT-kartelliin.
- 143 Tämän kanneperusteen toisessa osassa kantaja väittää, että MTPD:n katsottiin virheellisesti olevan vastuussa osallistumisesta CPT-kartelliin sen johdosta, että se osallistui SML- ja ASEAN-kokouksiin sekä väitettyihin kahdenvälisiin kokouksiin. Kantaja katsoo, että riidanalainen päätös on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan MTPD:n olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta tällä ajanjaksolla.
- 144 Komissio kiistää tämän väitteen.



– Ensimmäinen osa

- 145 Aluksi on todettava, että kun otetaan huomioon se, että ensimmäinen ja toinen kanneperuste on hyväksytty, riidanalainen päätös on kumottava siltä osin kuin siinä todetaan kantajan osallistuneen suoraan CPT-kartelliin ennen MTPD:n perustamista. Neljännen kanneperusteen tarkastelusta seuraa sen sijaan, että komissio katsoi perustellusti kantajan olevan vastuussa MTPD:n kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä. Tästä seuraa, että kantajan vastuu voi perustua ainoastaan sen ominaisuuteen emoyhtiönä, joka on yhdessä Panasonicin kanssa käyttänyt ratkaisevaa vaikutusvaltaa MTPD:n markkinakäyttämiseen (ks. vastaavasti tuomio 24.3.2011, Tomkins v. komissio, T-382/06, Kok., s. II-1157, 38 kohta).
- 146 Tältä osin on kuitenkin huomautettava, että käsiteltävän asian olosuhteissa kantajan ja MTPD:n yhteisvastuullinen vastuu niille Panasonicin kanssa yhteisvastuullisesti määrätyn sakon maksamisesta asettaa ne erityiseen tilanteeseen, josta aiheutuu seuraamuksia kantajalle, jonka on katsottu olevan vastuussa MTPD:n kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä, mikäli riidanalainen päätös kumotaan tai sitä muutetaan. Jos nimittäin MTPD ei olisi syyllistynyt kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevään toimintaan, emoyhtiöiden ei olisi voitu katsoa olevan vastuussa kyseisestä toiminnasta eikä niitä olisi voitu velvoittaa maksamaan sakkoa yhteisvastuullisesti yhteisyriyksensä kanssa (ks. vastaavasti tuomio Tomkins v. komissio, edellä 145 kohta, 45 kohta).
- 147 Seuraavaksi on todettava, että tämännäpäiväisessä tuomiossa Panasonic ja MT Picture Display v. komissio (T-82/13, Kok. (otteina)) unionin yleinen tuomioistuin yhtäältä hylkäsi Panasonicin ja MTPD:n nostaman kanteen siltä osin kuin siinä vaadittiin riidanalaisen päätöksen osittaista kumoamista ja toisaalta hyväksyi osittain näiden yritysten vaatimuksen mainitun päätöksen muuttamisesta alentamalla niiden sakkojen määrää, jotka MTPD:lle ja tämän emoyhtiöille määrättiin yhteisvastuullisesti sen johdosta, että MTPD osallistui CPT-kartelliin ajalla 1.4.2003–12.6.2006.
- 148 Tästä seuraa, että siltä osin kuin kantaja vaatii siihen sovellettavan edellä 147 kohdassa mainitussa tuomiossa Panasonic ja MT Picture Display v. komissio toteutettua MTPD:lle määrätyn sakon määrän kumoamista tai alentamista, sen vaatimus voidaan hyväksyä vain MTPD:lle yhteisvastuullisesti Panasonicin ja kantajan kanssa määrätyn sakon määrän alentamisen osalta unionin yleisen tuomioistuimen käyttäessä täyttä harkintavaltaansa ja tutkiessa vaatimuksia päätöksen muuttamiseksi.
- 149 Lisäksi on tutkittava, onko kantajan esillä olevan kanneperusteen toisessa osassa esittämien väitteiden perusteella asetettava riidanalaisen päätöksen laillisuus kyseenalaiseksi siltä osin kuin siinä todetaan MTPD:n osallistuneen CPT-kartelliin.

– Toinen osa

- 150 Kantaja väittää ensimmäiseksi, etteivät todisteet, joihin komissio tukeutui riidanalaisessa päätöksessä, tue toteamusta siitä, että MTPD rikkoi SEUT 101 artiklaa osallistumalla SML- ja ASEAN-kokouksiin, koska viimeksi mainitut kokoukset eivät koskeneet Euroopan markkinoita vaan aasialaisille asiakkaille myytäviksi tarjottuja CPT-putkia ja koska mainituissa kokouksissa ei tehty lainkaan sopimuksia hinnoista, tuotannosta tai markkinaosuuksista ETA-alueella. Kantaja väittää siten, ettei näissä kokouksissa tehty lainkaan sopimuksia, jotka pantiin täytäntöön ETA-alueella tai joilla oli siellä välitön, ennakoitava ja huomattava vaikutus, ja että komissio teki virheen katsoessaan olevansa toimivaltainen toteamaan kilpailusääntöjen rikkomisen.
- 151 Kantaja väittää toiseksi, että riidanalaisesta päätöstä rasittaa virhe siltä osin kuin siinä todetaan, että SML- ja ASEAN-kokoukset, joihin MTPD osallistui, olivat osa yhtenä kokonaisuutena pidettävää jatkettua kilpailusääntöjen rikkomista, ja ettei tähän päätökseen sisälly lainkaan vakuuttavia todisteita, joilla osoitettaisiin kantajan tienneen Euroopassa tehdyistä sopimuksista.

- 152 Kantaja väittää kolmanneksi yhtäältä, ettei MTPD osallistunut ASEAN-kokouksiin vaan niihin osallistui [luottamuksellinen] seuraaja MT Picture Display Indonesia, jonka pääomasta MTPD omisti 53 prosenttia, ja toisaalta, että riidanalainen päätös on kumottava siltä osin kuin siinä ei mainita perusteita sille, miksi MTPD:tä on pidettävä vastuussa rikkomisesta.
- 153 Aluksi on hylättävä kantajan väite, jonka mukaan MTPD ei osallistunut ASEAN-kokouksiin. Kuten komissio totesi vastineessaan, ilman että kantaja kiisti toteamusta tältä osin vastauskirjelmässään, mainittujen kokousten ja etenkin 16.2., 16.3., 18.5. 18.6. ja 5.11.2004 sekä 6.12.2005 pidettyjen kokousten pöytäkirjojen tarkastelusta käy nimittäin ilmi yhtäältä, että MTPD:n muiden tytäryhtiöiden, kuten MTPD Indonesian, edustajien lisäksi MTPD:n työntekijät tosiasiallisesti osallistuvat kokouksiin, ja toisaalta, että kyseisenä ajanjaksona pidetyissä kaikissa ASEAN-kokouksissa, jotka komissio otti huomioon riidanalaisessa päätöksessä, mainittiin säännöllisesti MTPD.
- 154 Komission toimivallasta todeta kilpailusääntöjen rikkominen on muistutettava, että silloin kun yritykset, jotka ovat sijoittautuneet ETA-alueen ulkopuolelle mutta tuottavat ETA-alueella kolmansille myytäviä hyödykkeitä, ovat keskenään yhteistoiminnassa siltä osin, mitä hintoja ne perivät ETA-alueelle sijoittautuneilta asiakkailtaan, ja kun ne toteuttavat tätä yhteistoimintaa myymällä tosiasiallisesti yhteensovitetuilla hinnoilla, ne osallistuvat yhteistoimintaan, jonka tarkoituksena ja vaikutuksena on rajoittaa kilpailua sisämarkkinoilla SEUT 101 artiklassa tarkoitettulla tavalla, ja että komissiolla on alueellinen toimivalta ryhtyä toimenpiteisiin (ks. tuomio 27.2.2014, InnoLux v. komissio, T-91/11, Kok., 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 155 Oikeuskäytännöstä ilmenee lisäksi, että SEUT 101 artiklan rikkominen koostuu kahdesta osatekijästä eli yritysten välisen yhteistoimintajärjestelyn tekemisestä ja sen toimeenpanosta. Jos kilpailuoikeudessa säädettyjen kieltojen soveltaminen riippuisi paikasta, jossa kartelli on luotu, se johtaisi väistämättä siihen, että yrityksille annettaisiin yksinkertainen keino kiertää kyseiset kiellot. Ratkaiseva tekijä on näin ollen paikka, jossa kartelli pannaan toimeen. Sen määrittämiseksi, sijaitseeko kyseinen paikka ETA-alueella, ei ole merkitystä sillä, ovatko kartelliin osallistujat turvautuneet ETA-alueella sijaitseviin tytäryhtiöihin, kauppaedustajiin, asiamiehiin tai sivuliikkeisiin luodakseen yhteyksiä toisiinsa ja siellä sijaitseviin ostajiin (ks. tuomio InnoLux v. komissio, edellä 154 kohta, 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 156 Kun täytäntöönpanoa koskeva edellytys täyttyy, komission toimivalta soveltaa unionin kilpailusääntöjä mainitunkaltaiseen käyttäytymiseen perustuu kansainvälisessä oikeudessa yleisesti tunnustettuun alueperiaatteeseen (tuomio 27.9.1988, Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, 89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85 ja 125/85-129/85, Kok., s. 5193, 18 kohta ja tuomio InnoLux v. komissio, edellä 154 kohta, 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 157 Kartellin täytäntöönpanoa koskeva kriteeri, joka perustaa liittymän unionin alueeseen, täyttyy lisäksi pelkästään sillä, että kartellin kohteena olevia tuotteita myydään unionissa, riippumatta siitä, missä tarjontalähteet ja tuotantolaitokset sijaitsevat (ks. tuomio InnoLux v. komissio, edellä 154 kohta, 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 158 Komissio katsoi näitä periaatteita soveltaen perustellusti olevansa käsiteltävässä asiassa toimivaltainen soveltamaan SEUT 101 artiklaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklaa. Riidanalaisen päätöksen 585–599 perustelukappaleesta ilmenee nimittäin, että vaikka tietyt asianomaiset yritykset olivat rikkomisen ajankohtana sijoittautuneet unionin alueen ulkopuolelle ja vaikka niillä ei ollutkaan tytäryhtiöitä kyseisellä alueella, kollusiiviset käytännöt toteutettiin mainitulla alueella ja niillä oli välitön, ennakoitava ja huomattava vaikutus unionissa. Komissio totesi tältä osin, että siitä huolimatta, että kartellisopimukset oli laadittu ETA-alueen ulkopuolella ja ettei niiden ensisijainen tavoite koskenut Eurooppaa, näihin sopimuksiin osallistujat olivat kuitenkin vaikuttaneet ETA-alueen asiakkaisiin tällä alueella toteuttamiensa CPT-putkien myyntien sekä myyntiin vaikuttavien toimenpiteiden välityksellä.

- 159 Komissio katsoi perustellusti ensimmäiseksi etenkin, että kilpailusääntöjen rikkomisella oli ollut välitön vaikutus ETA-alueeseen, kun otetaan huomioon yhtäältä se, että kollusiiviset sopimukset olivat vaikuttaneet suoraan hintojen vahvistamiseen ja tälle alueelle suoraan taikka muutettujen tuotteiden muodossa toimitettujen katodisädeputkien määrien vahvistamiseen, ja toisaalta se, että CDT- ja CPT-putket toimitettiin ja lähetettiin suoraan ETA-alueelle muualla maailmassa sijaitsevista kartellin jäsenten tuotantolaitoksista. Komissio katsoi toiseksi perustellusti, että kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutus ETA-alueeseen oli ennakoitavissa, koska kartellin kohteina olleilla hinnoilla ja määrillä oli ollut selvä vaikutus vapaaseen kilpailuun sekä katodisädeputkien valmistajien kesken että myöhemmän tuotantovaiheen markkinoilla. Komission arvioinnin tavoin on lisäksi todettava, että CPT-kartelliin osallistujat eivät ainoastaan sopineet hinnoista vaan ne olivat myös rajoittaneet yhteensovitetusti tuotantoa, mikä vähensi siten tälle alueelle tai sen ulkopuolelle sijoittautuneiden tehtaiden tarjontaa ETA-alueella. Kuten komissio totesi, kyseessä olevalla kartellilla oli lisäksi välittömiä ja ennakoitavia vaikutuksia ETA-alueella myös vertikaalisesti integroituneiden toimittajien osalta, kuten Philipsin, LGE:n, Panasonicin ja kantajan osalta, mukaan lukien yhteisyritysten emoyhtiöilleen suorittamien toimitusten vaikutukset. Komissio totesi kolmanneksi perustellusti, että CPT-kartellin vaikutus oli ollut huomattava kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden, sen jatkuvan keston sekä sen aseman johdosta, joka mainitun kartellin jäsenillä oli Euroopan markkinoilla katodisädeputkien ja muutettujen tuotteiden osalta.
- 160 Tästä seuraa, ettei kantajan väite, jonka mukaan SML- ja ASEAN-kokoukset keskittyivät Aasian markkinoihin ja näissä kokouksissa tehdyt sopimukset eivät koskeneet ETA-aluetta, pidä paikkaansa, koska mainittuihin kokouksiin osallistujat myivät CPT-putkia ETA-alueella kolmansille ulkopuolisille suoraan sekä muutettujen tuotteiden muodossa.
- 161 Tässä yhteydessä on todettava, että kun vertikaalisesti integroitunut yritys liittyy rikkomisen kohteena olevat tuotteet osaksi lopputuotteita ETA-alueen ulkopuolella sijaitsevissa tuotantoyksiköissään, se, että kyseinen yritys myy näitä lopputuotteita ETA-alueella riippumattomille kolmansille, voi vaikuttaa kilpailuun näiden tuotteiden markkinoilla ja tällaisella rikkomisella voidaan näin ollen katsoa olevan jälkiseurauksia ETA-alueella, vaikka kyseessä olevat lopputuotteiden markkinat muodostavat mainitussa rikkomisessa kyseessä olleista markkinoista erilliset markkinat.
- 162 Päätelmästä, jonka mukaan SML- ja ASEAN-kokoukset olivat osa CPT-putkiin liittyvää yhtenä kokonaisuutena pidettävää jatkettua kilpailusääntöjen rikkomista, on todettava, että komission mukaan on niin, että vaikka mainitut kokoukset keskittyivätkin Aasian myynteihin, kyseisissä kokouksissa käydyt keskustelut eivät olleet erillään muiden alueiden ja etenkin Euroopan tapahtumista, vaan niillä oli usein maailmanlaajuinen ulottuvuus. Komissio katsoi siten perustellusti viitaten riidanalaisen päätöksen 478–490, 496, 499, 517, 518 ja 521–523 perustelukappaleessa mainittuihin perusteluihin, että nämä kokoukset olivat useilla tavoin yhteydessä Euroopan lasikokouksiin ja että olisi keinotekoisia erottaa ne muusta CPT-kartellin yhteydenpidosta, koska ne kuuluivat olennaisena osana yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka käsitti kollusiivisen yhteydenpidon sekä Euroopassa että Aasiassa.
- 163 Komissio muistutti siten ensimmäiseksi, että Aasiassa järjestetyt kolmenlaiset kokoukset – käsiteltävässä asiassa lasikokoukset, SML-kokoukset ja ASEAN-kokoukset – sekä Euroopassa järjestetyt kokoukset koskivat samanlaisia rajoituksia eli hintojen vahvistamista ja myyntien suunnittelua, jotka merkitsivät arkaluonteisten tietojen vaihtamista. Toiseksi asianomaisten tuotteiden valikoimat, eli kaikenkokoiset CPT-putket, olivat kokouksissa samanlaiset kokonaisuudessaan arvioituna. Kolmanneksi useiden kokousten keskusteluissa maantieteelliset alueet menivät päällekkäin, sillä ASEAN- ja SML-kokouksilla oli maailmanlaajuinen ulottuvuus siten, että ne käsittivät ETA-alueen tai sisälsivät viittauksia Eurooppaan. Komissio totesi samoin, että Euroopan lasikokoukset sisälsivät viittauksia Aasiaan. Neljänneksi SML- ja ASEAN-kokoukset, jotka olivat Aasian lasikokousten jatkoa, pidettiin samalla ajanjaksolla kuin Euroopan lasikokoukset, joita pidettiin vuosina 1999–2005. Viidenneksi järjestettyjen kokousten eri kategoriat, eli Euroopan lasikokoukset, Aasian lasikokoukset sekä SML- ja ASEAN-kokoukset, käsittivät pääosin samat osallistujat. Kuudenneksi CPT-kartellin

osallistujien tarkoituksena oli säilyttää kohtuullinen hintaero ETA-alueella ja Aasiassa myytäviin samoihin tuotteisiin sekä korottaa hintoja Euroopassa. Komissio saattoi siten perustellusti todeta, että CPT-kartellin soveltamisala käsitti ETA-alueen ja että kyseinen kartelli oli pantu täytäntöön kyseisellä alueella, kun otetaan huomioon suora myynti ETA-alueella sekä suora myynti ETA-alueella CPT-putkista valmistettujen muutettujen tuotteiden muodossa.

- 164 Komissio tutki näihin johtopäätöksiin päätyäkseen riidanalaisesta päätöksestä ilmenevällä tavalla olosuhteet, joiden vallitessa kolmenlaisia kokouksia, eli Aasian lasikokouksia, SML-kokouksia ja ASEAN-kokouksia, oli Aasiassa järjestetty, sekä näiden kokousten pöytäkirjat päätelläkseen tästä perustellusti, että ne sisälsivät täydentäviä yhteyksiä Euroopan lasikokouksiin ja että näiden kokousten välillä oli siten yhteys. Tältä osin mainitun päätöksen 287 ja 288 perustelukappaleesta ilmenee, että ensimmäinen Euroopan monenvälinen kokous pidettiin Glasgow'ssa 2.10.1999 sen jälkeen, kun Samsung SDI oli esittänyt Chunghwan, Samsung SDI:n, LGE:n, [luottamuksellinen] ja Philipsin välillä Taiwanissa 21.9.1999 pidetyssä monenvälisessä kokouksessa pyyntöjä siinä tarkoituksessa, että yhteistyötä lujitettaisiin Euroopan markkinoilla ja että kartelliin osallistuvat yritykset saataisiin järjestämään säännöllisiä kokouksia markkinatietojen vaihtamiseksi ja hintojen vahvistamiseksi. Hintatasosta, jota sovellettiin Euroopassa 14-tuumaisiin CPT-putkiin ja jota pidettiin liian alhaisena aasialaisiin hintoihin nähden, oltiin nimittäin huolestuneita. Myöhemmin Thaimaassa 27.10.1999 pidetyssä kokouksessa, joka mainittiin riidanalaisen päätöksen 251 ja 290 perustelukappaleessa, aasialaisia yrityksiä onniteltiin Euroopan ja Yhdysvaltojen markkinoilla sovellettujen hintojen nousevasta suuntauksesta sen johdosta, että CPT-putkien valmistajat olivat alentaneet Aasiassa tuotantokapasiteetteja.
- 165 Aasian kokousten pöytäkirjoista ilmenee lisäksi, että kokouksiin osallistujat vertasivat Euroopan ja Aasian markkinoiden tilanteita toisiinsa ja sopivat säännöllisesti hintojensa ja kapasiteettiansa mukauttamisesta. Riidanalaisen päätöksen 486 perustelukappaleen mukaan Aasian kokouksiin osallistujat sopivat kapasiteetin alentamisesta, joka helpottaisi pyrkimyksiä korottaa kartellin jäsenten hintoja ETA-alueella, sekä määrittivät markkinaosuuksia koskevat tavoitteet ja maailmanlaajuiset toimituskiintiöt. Yhdellä alueella sovellettuja hintoja käytettiin lisäksi viitteenä toisen alueen hinnoista sopimiseksi. Aasiassa ja Euroopassa sovelletut hinnat vastasivat siten toisiaan.
- 166 Tästä seuraa, että Aasian tuotanto- ja hintatasolla oli vaikutus eurooppalaisiin hintoihin, toisin kuin kantaja väittää. Kuten riidanalaisessa päätöksessä todettiin, useilla CPT-kartellin aasialaisista osallistujista oli lisäksi tuotantolinjoja Euroopassa suurimman osan siitä ajasta, jolloin kilpailijat tapasivat toisiaan eri kokouksissa. Riidanalaisesta päätöksestä ilmenee lisäksi, että tietyt eurooppalaiset tytäryhtiöt ilmoittivat niiden aasialaisille päätoimipaikoilleen markkinatilanteesta ja CPT-kartellissa tehdyistä sopimuksista Euroopassa ja päinvastoin, mitä kantaja ei myöskään kiistä.
- 167 Riidanalaisen päätöksen 413–415 perustelukappaleesta ilmenee lisäksi, että CPT-kartellin viimeisen vaiheen aikana vuodesta 2004 vuoden 2006 marraskuuhun saakka SML- ja ASEAN-kokousten, jotka olivat pääasialliset monenväliset keskustelupaikat, lisäksi etenkin Euroopassa tapahtui useita ad hoc -yhteydenottoja, jotka koskivat maailmanlaajuisia myynti- ja tuotantosuunnitelmia, MTPD:n ja Euroopan lasikokouksiin osallistujien kuten Samsung SDI:n, LPD-konsernin ja Thomsonin välillä. Tältä osin alaviitteessä nro 1074 mainitaan kahdenväliset tietojenvaihtokokoukset, jotka pidettiin 6.12.2004, 21.2.2005 ja 8.7.2005 LPD-konsernin ja MTPD:n välillä. Tämän saman alaviitteen mukaan MTPD liitti komission tietojensaantipyyntöön antamaansa vastaukseen asiakirjoja, joista ilmenee, että MTPD:n kilpailijoilta saadut vuoden 2006 marraskuulta olevat tiedot, jotka koskivat katodisädeputkien valmistajien tuotantokapasiteetteja, sekä vuoden 2005 huhtikuulta olevat maailmanlaajuiset tiedot, myynti-, tarjonta- ja tuotantosuunnitelmat ja kysyntäennusteet, jotka koskivat televisioissa käytettäviä katodisädeputkia, oli annettu MTPD:lle, mitä kantaja ei myöskään kiistä.
- 168 Kantaja ei näin ollen voi tehokkaasti väittää, ettei riidanalainen päätös sisällä lainkaan vakuuttavia todisteita siitä, että MTPD tiesi CPT-kartellin olemassaolosta. Lopuksi kantajan väitteellä, jonka mukaan – kuten komissio totesi riidanalaisessa päätöksessä – ei ollut olemassa yhteistä kattojärjestöä,

joka olisi yhdistänyt Euroopan ja Aasian lasikokoukset sekä SML- ja ASEAN-kokoukset toisiinsa, ei ole merkitystä. Edellä esitetyistä päätelmistä, jotka on mainittu riidanalaisessa päätöksessä, seuraa nimittäin, että mainitut kokoukset täydensivät toisiaan ja kuuluivat kokonaissuunnitelmaan, minkä johdosta komissio saattoi perustellusti luonnehtia ne yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi jatketuksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi.

- 169 Päinvastoin kuin kantaja väittää, on lisäksi niin, kuten komissio väittää ja kuten kokouspöytäkirjoista ilmenee, että tietyt ASEAN-kokoukset, joihin MTPD osallistui, eli 16.2, 16.3. ja 5.11.2004 pidetyt kokoukset käsittivät – lukuun ottamatta viittauksia Euroopan kattavaan hintasopimukseen, joka koski tiettyjä asiakkaita ja jonka täytäntöönpanoa valvottiin tarkasti – keskusteluja tulevasta tarjonnasta ja kysynnästä, tuotantolinjoista, kapasiteeteista, ja ne koskivat maailmanmarkkinoita, ETA-alue mukaan lukien. Tällaista arkaluonteisten tietojen vaihtoa kilpailijoiden kesken, kuten 18.6.2004 ja 6.12.2005 pidetyissä kokouksissa vaihdettuja tietoja, on siten pidettävä yhdenmukaistettuna menettelytapana, jolla voidaan rajoittaa tuotantoa ja jakaa markkinaosuuksia. Tässä yhteydessä sillä, ettei näistä kahdesta viimeksi mainitusta kilpailusääntöjen rikkomisen muodosta ole muodollisia sopimuksia, ei ole vaikutusta riidanalaisen päätöksen laillisuuteen sen oikeuskäytännön mukaisesti, jonka mukaan on riittävää, että tietojenvaihto alentaa kyseessä olevien markkinoiden toimintaan liittyvän epävarmuuden astetta tai poistaa tämän epävarmuuden kokonaan ja tämän vuoksi rajoittaa yritysten välistä kilpailua (ks. vastaavasti tuomio 4.6.2009, T-Mobile Netherlands ym., C-8/08, Kok., s. I-4529, 35 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Kuten komissio väittää, lisäksi se, että osa keskusteluista liittyi Aasiaan, selittyi sillä, että suurin osa tuotantolaitoksista sijaitsi tuolla alueella.
- 170 Riidanalaisesta päätöksestä ja etenkin 28.11.2003, 10.12.2004, 15.3.2005 ja 26.12.2005 pidettyjen kokousten pöytäkirjoista ilmenee SML-kokousten osalta, että paikalla olevat yritykset, joiden joukossa oli MTPD, vaihtoivat Eurooppaa koskevia tietoja ja tarkastelivat maailmanlaajuisia tilannetta, Eurooppa mukaan lukien. Näihin kokouksiin osallistujat keskustelivat lisäksi mahdollisuudesta valvoa hintoja Euroopan markkinoilla, mukaan lukien kooltaan pienten ja keskisuurten CPT-putkien hinnat, ja totesivat tuotannon valvonnan sekä Euroopan tehtaiden sulkemisen koordinoinnin olevan tarpeen. Lisäksi näistä kokouksista kaksi eli 28.11.2003 ja 10.12.2004 pidetyt kokoukset koskivat nimenomaisesti hintojen vahvistamista Euroopassa.
- 171 Kantaja ei siten voi väittää, ettei riidanalaiseen päätökseen sisälly todisteita markkinaosuuksien jakamisesta ja CPT-putkien tuotannon rajoittamisesta kyseisenä ajanjaksona SML- ja ASEAN-kokousten yhteydessä, koska useiden näiden kokousten pöytäkirjoista käy ilmi, että osallistujat vaihtoivat kokouksissa tuotantoa, myyntejä, kapasiteetteja ja maailmanlaajuisia ennusteitaan koskevia tietoja, joita voitiin käyttää osallistuvien yritysten markkinaosuuksien laskemiseksi sekä sopimuksen valvomiseksi, ja että ne vahvistivat suuntaviivat erikokoisten CPT-putkien maailmanlaajuisille hinnoille.
- 172 Tästä seuraa, että esillä oleva kanneperuste on hylättävä.
- 173 Kaiken edellä esitetyn perusteella on hyväksyttävä ensimmäinen vaatimus ja kumottava riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 2 kohdan d alakohta siltä osin kuin siinä todetaan kantajan rikkoneen SEUT 101 artiklaa osallistumalla CPT-kartelliin ajalla 16.5.2000–31.3.2003. Tämän kumoamisen johdosta on myös hyväksyttävä kolmas vaatimus ja kumottava riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 2 kohdan g alakohta, jossa kantajalle määrättiin 28 048 000 euron suuruinen sakko sen johdosta, että tämä osallistui kartelliin ajalla 16.5.2000–31.3.2003.
- 174 Lopuksi kumoamisvaatimukset on hylättävä muilta osin.

*Toissijaisesti esitetyt vaatimukset sakon määrän kumoamiseksi tai alentamiseksi*

- 175 Kantaja vetoaa näiden vaatimusten tueksi yhteen ainoaan kanneperusteeseen, joka perustuu riidanalaisesta päätöstä rasittavaan virheeseen siltä osin kuin päätöksen 2 artiklan 2 kohdan g ja h alakohdassa määrättiin sille sakko tai joka vaihtoehtoisesti perustuu virheeseen kyseisen sakon laskennassa.
- 176 Riidanalaisen päätöksen 2 artiklan 2 kohdan g alakohdan kumoamisen johdosta on tutkittava tämä kanneperuste ainoastaan siltä osin kuin sillä pyritään osoittamaan, että komissio teki riidanalaisessa päätöksessä virheen, kun se määräsi kantajalle mainitun päätöksen 2 artiklan 2 kohdan h alakohdassa sakon, ja että kyseisen sakon määrä on laskettu virheellisesti.
- 177 Tämä kanneperuste, jossa kantaja kehottaa unionin yleistä tuomioistuinta käyttämään täyttä harkintavaltaansa, jakautuu kahteen osaan.
- 178 Kantaja vaatii ensimmäisessä osassa unionin yleistä tuomioistuinta ensisijaisesti ottamaan huomioon komission väitetysti tekemät virheet, jotka se totesi tutkiessaan kumoamisperusteita. Kantaja vetoaa toisessa osassa toissijaisesti sakon määrän laskennassa tapahtuneisiin virheisiin, joiden johdosta on lähinnä loukattu suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta sekä puolustautumisoikeuksia.
- 179 Kun otetaan huomioon se, että riidanalaisen päätöksen kumoamisvaatimusten tueksi esitettyjen kanneperusteiden tarkastelun johdosta ainoastaan ensimmäinen ja kolmas vaatimus on hyväksytty (ks. edellä 173 kohta), ei ole tarpeen tutkia tämän kanneperusteen ensimmäistä osaa.
- 180 Unionin yleisen tuomioistuimen on siten tutkittava täyttä harkintavaltaansa käyttäen tämän kanneperusteen toinen osa neljännen vaatimuksen osalta, jossa kantaja vaatii unionin yleistä tuomioistuinta alentamaan sille yhteisvastuullisesti Panasonicin kanssa määrätyn sakon määrää sen johdosta, että se osallistui kartelliin MTPD:n välityksellä.
- 181 Kantaja vetoaa neljään ylimääräiseen väitteeseen sille määrätyn sakkojen määrän muuttamista koskevan vaatimuksensa tueksi.
- 182 Kantaja väittää ensimmäiseksi, että komission päättely sakon perusmäärän laskennassa käytettyä myyntiarvoa koskevan osuuden vahvistamisen osalta on epäselvä ja lyhytsanainen, ja vetoaa suhteellisuusperiaatteen loukkaamiseen. Kantaja väittää tässä yhteydessä yhtäältä, että sakon määrä ei kuvasta niitä huomattavia eroja CDT-kartellin ja sen CPT-kartellin soveltamisalojen välillä, joka ei ollut niin moniulotteinen kuin komissio väittää, ja toisaalta, että 18 prosentin prosenttiosuus, joka vahvistettiin mainitun kartellin vakavuuden huomioon ottamiseksi perusmäärän määrittämistä varten, on suhteeton.
- 183 Tässä yhteydessä on muistutettava, että asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 3 kohdan mukaan sakon suuruutta määrättäessä on otettava huomioon rikkomisen vakavuus ja sen kesto.
- 184 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että komissiolla on asetuksessa N:o 1/2003 säädetyissä rajoissa laaja harkintavalta käyttäessään valtuuksiaan määrätä tällaisia sakkoja (tuomio 28.6.2005, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C 208/02 P ja C-213/02 P, Kok., s. I-5425, 172 kohta ja tuomio 24.9.2009, Erste Group Bank ym. v. komissio, C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P ja C-137/07 P, Kok., s. I-8681, 123 kohta). Silloin kun komissio antaa suuntaviivoja, joilla se pyrkii perussopimuksen määräyksiä noudattaen täsmentämään perusteet, joita se aikoo soveltaa harkintavaltaansa käyttäessään, se rajoittaa lisäksi itse harkintavaltaansa, koska sen on noudatettava viitteellisiä sääntöjä, jotka se on itselleen asettanut (ks. vastaavasti tuomio 8.10.2008, Carbone Lorraine v. komissio, T-73/04, Kok., s. II-2661, 192 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Se ei voi poiketa näistä säännöistä yksittäistapauksessa ilman perusteluja, joiden on oltava yhteensopivia

yhdenvertaisen kohtelun periaatteen kanssa, joka on esteenä sille, että toisiinsa rinnastettavia tapauksia kohdellaan eri tavalla ja että erilaisia tapauksia kohdellaan samalla tavalla, ellei tällaista kohtelua voida objektiivisesti perustella (ks. tuomio 15.10.2009, Audiolux ym., C-101/08, Kok., s. I-9823, 54 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

185 Vuoden 2006 suuntaviivojen 4 kohdassa mainitaan lisäksi seuraavaa:

”Komission toimivalta määrätä sakkoja – – on yksi komission käytettävissä olevista keinoista perustamissopimuksessa määrätyn valvontatehtävän hoitamiseksi. Komissiolle myönnettyyn valvontatehtävään kuuluu paitsi kilpailusääntöjen yksittäisten rikkomisten tutkiminen ja seuraamusten määrääminen niistä, myös velvollisuus harjoittaa sellaista yleistä politiikkaa, jolla pyritään kilpailuasioiden osalta noudattamaan perustamissopimuksessa vahvistettuja periaatteita ja ohjaamaan yritysten käyttäytymistä näiden periaatteiden mukaisesti. – – Komission on sen vuoksi huolehdittava siitä, että sen toiminnalla on tarpeellinen pelotevaikutus. – – Tästä seuraa, että kun komissio toteaa, että [EY] 81 tai [EY] 82 artiklaa on rikottu, määräyksiä rikkoneille voi olla tarpeen määrätä sakko. Sakkojen on saatava aikaan riittävä pelote sekä yrityksille, joiden maksettaviksi sakot määrätään (pelotevaikutus yksittäistapauksessa), että sen estämiseksi, että muut yritykset päättäisivät ottaa käyttöön tai jatkaa [EY] 81 ja [EY] 82 artiklan vastaisia menettelytapoja (yleinen pelotevaikutus).”

186 Kuten vuoden 2006 suuntaviivojen 5–7 kohdasta käy ilmi, näiden tavoitteiden saavuttamiseksi komissio käyttää sakkojen määrän määrityspusteena rikkomiseen liittyvien tavaroiden tai palveluiden myyntiarvoa ja sitä, kuinka monta vuotta kyseinen yritys on ollut mukana rikkomisessa, ja sisällyttää samalla sakon perusmäärään erityisen määrän sen estämiseksi, että yritykset päättävät aloittaa laittoman toiminnan.

187 On muistutettava, että vuoden 2006 suuntaviivojen 19 kohdassa täsmennetään, että ”sakon perusmäärä lasketaan osuutena myyntiarvosta, joka määritetään rikkomisen vakavuuden perusteella ja kerrotaan niiden vuosien lukumäärällä, joina rikkominen tapahtui”.

188 Vuoden 2006 suuntaviivojen 20 kohdassa täsmennetään rikkomisen vakavuutta koskevasta tekijästä, että ”kunkin rikkomistyyppin vakavuus arvioidaan tapauskohtaisesti kaikkien tapauksessa merkityksellisten seikkojen perusteella”.

189 Vuoden 2006 suuntaviivojen 21 kohdassa todetaan huomioon otettavan myyntiosuuden määrittämisen osalta, että ”[se] on yleensä enintään 30 prosenttia”. Suuntaviivojen 22 kohdasta ilmenee, että ”päättäessään, olisiko tietyssä tapauksessa otettava huomioon asteikon ala- vai yläpään sijoittuva osuus myyntiarvosta, komissio ottaa huomioon tiettyjä tekijöitä, kuten rikkomisen luonne, kaikkien osapuolten yhteenlaskettu markkinaosuus, rikkomisen maantieteellinen ulottuvuus ja se, onko rikkominen toteutunut käytännössä”. Mainittujen suuntaviivojen 23 kohdassa muistutetaan lopuksi tältä osin seuraavaa:

”Hinnoista sopimisesta, markkinoiden jakamisesta ja tuotantorajoituksista tehdyt horisontaaliset sopimukset – –, jotka ovat yleensä salaisia, kuuluvat luonteeltaan vakavimpiin kilpailunrajoituksiin. Tällaisista sopimuksista on määrättävä kilpailupolitiikan mukaan ankaria seuraamuksia. Kyseisten rikkomisten tapauksessa huomioon otettava osuus myynnistä sijoittuu sen vuoksi yleensä asteikon yläpään.”

190 Kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden määrittämiseksi komissio otti käsiteltävässä asiassa muun muassa huomioon sen, kuten riidanalaisen päätöksen 1059 perustelukappaleesta ilmenee, että CPT-kartellilla ja CDT-kartellilla oli molemmilla monenlaisia muotoja niin, että ne käsittivät tavoitetai vähimmäishintojen vahvistamisesta, markkinoiden jakamisesta ja tuotantorajoituksista sekä CDT-kartellin osalta asiakkaiden jakamisesta tehtyjä horisontaalisia sopimuksia. Komissio totesi, että näitä kilpailusääntöjen rikkomisia oli jo niiden luonteen vuoksi pidettävä SEUT 101 artiklan määräysten kannalta sellaisena yhtenä vakavimmista rikkomisista, jonka osalta vuoden 2006

suuntaviivojen 23 kohdassa määrätään ottamaan huomioon asteikon yläpään sijoittuva osuus myyntiarvosta. Komissio muistutti lisäksi, että näihin rikkomisiin osallistuneet yritykset tiesivät tai niiden täytyi olla tietoisia toimintojensa lainvastaisesta luonteesta, minkä osoitti se, että ne olivat toteuttaneet toimenpiteitä salatakseen kartellin olemassaolon. Komissio totesi lisäksi, että sekä CDT-kartellin että CPT-kartellin maantieteellinen soveltamisala kattoi koko ETA-alueen ja että riidanalaisen päätöksen adressaatteina olevien yritysten, joiden osalta kilpailusääntöjen rikkominen oli näytetty toteen, yhteenlaskettu markkinaosuus ETA-alueella oli alle 80 prosenttia. Komissio totesi lopuksi, että kartellit olivat hyvin jäsentyneitä ja niitä sovellettiin ja valvottiin tarkasti. Komissio päätteli tästä mainitun päätöksen 1070 perustelukappaleessa, että oli sovellettava 18 prosentin prosenttiosuutta asianomaisista myynneistä, kun otetaan huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen luonne.

- 191 Kantajan väitteisiin nähden päinvastaisesti tämä arviointi on riittävän perusteltu, koska komissio otti asianmukaisesti huomioon vuoden 2006 suuntaviivojen 22 kohdassa luetellut tekijät (ks. edellä 189 kohta), eli rikkomisen luonteen ohella se otti huomioon asianomaisten yritysten yhteenlasketun koko markkinat kattavan markkinaosuuden, koko ETA-aluetta vastaavan rikkomisen maantieteellisen ulottuvuuden ja sen, että kartelli oli pantu täytäntöön.
- 192 Lisäksi on kiistatonta, että CPT-putkiin liittyvä kilpailusääntöjen rikkominen kuuluu vuoden 2006 suuntaviivojen 23 kohdassa tarkoitettuun kategoriaan, koska se merkitsi muun muassa salaisia horisontaalisia sopimuksia hintojen vahvistamisesta. Kun otetaan huomioon se, että vuoden 2006 suuntaviivoissa mainitaan 30 prosentin enimmäismäärä, komissio noudatti täten mainituissa suuntaviivoissa itse asettamia sääntöjä, kun se vahvisti huomioon otettavien myyntien osuudeksi 18 prosenttia eli vain vähän yli puolet suuntaviivoissa asetetusta tasosta. Tällainen ilmeinen kilpailuoikeuden rikkominen on nimittäin lähtökohtaisesti erityisen vakavaa, ja se on ristiriidassa unionin perustavimmanlaatuisten tavoitteiden kanssa (ks. vastaavasti tuomio 29.6.2012, GDF Suez v. komissio, T-370/09, Kok., 420 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 193 Tätä arviointia ei voida kyseenalaistaa minkään kantajan esittämän seikan perusteella.
- 194 Riidanalaisen päätöksen kumoamista koskevien vaatimusten tueksi esitettyjen neljännen ja viidennen kanneperusteen tarkastelun perusteella ei nimittäin voida kyseenalaistaa asianomaisten yritysten osallistumista yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun SEUT 101 artiklan rikkomiseen, jonka vaikutuksesta kilpailu rajoittui ETA-alueen markkinoilla ja joka johti etenkin hintojen vahvistamiseen, jonka toteuttamista valvottiin tarkkaan, sekä tuotannon rajoittamiseen ja CPT-putkia koskevien luottamuksellisten tietojen vaihtamiseen. Päinvastoin kuin kantaja väittää, on kuitenkin todettava yhtäältä, että CDT-kartellin kehittyneisyydellä ja monimutkaisuudella CPT-kartelliin verrattuna ei ole merkitystä näiden kahden kartellin vaikutusten osalta, jotka koostuivat kilpailun rajoittamisesta ETA-alueen markkinoilla. Kuten riidanalaisen päätöksen 1059 perustelukappaleesta ilmenee, toisaalta CDT-kartellin osalta todetussa korkeammassa vakavuuden kertoimessa otetaan huomioon se, että CDT-kartelli käsitti erotuksena CPT-kartelliin myös asiakkaiden jakamisen. Väitteet, joiden mukaan riidanalaiseen päätökseen ei sisälly riittävästi todisteita tuotantorajoituksista ja markkinoiden jakamisesta, eivät voi menestyä, kun otetaan huomioon viidennen kanneperusteen toisen osan yhteydessä suoritettu arviointi.
- 195 Lopuksi kantajan väitteestä, jonka mukaan kaksi kolmesta rikkomisen osatekijästä eli tuotannon rajoittaminen ja markkinoiden jakaminen eivät olleet jatkuneet koko kilpailusääntöjen rikkomisen keston ajan, on todettava, että vaikka väite pitäisi paikkansa, se ei riitä kyseenalaistamaan komission suorittamia arviointeja kilpailusääntöjen rikkomisen olemassaolosta, sen vakavuudesta esillä olevassa asiassa ja siten sakon perusmäärän määrittämiseksi huomioon otettavasta myynnin arvon osuudesta (ks. vastaavasti tuomio 13.12.2012, Versalis ja Eni v. komissio, T-103/08, 241 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).



- 196 Tästä seuraa, ettei komissio ylittänyt harkintavaltansa rajoja, kun se vahvisti vuoden 2006 suuntaviivoja soveltamalla kantajalle määrättävän sakon perusmäärän määrittämiseksi huomioon otettavan myynnin arvon osuudeksi 18 prosenttia. Väite, jonka mukaan tämä prosenttimäärä on kohtuuton CDT-kartellille asetettuun 19 prosentin suuruiseen prosenttimäärään nähden, on siten hylättävä.
- 197 Samoin on hylättävä kantajan väitteet, jotka koskevat kilpailusääntöjen rikkomisen täytäntöönpanoa ja vaikutuksia, koska komissio saattoi vuoden 2006 suuntaviivojen 23 kohdan mukaisesti määrittää sakkojen määrän pelkästään kilpailusääntöjen rikkomisen luonteen perusteella (tuomio GDF Suez v. komissio, edellä 192 kohta, 423 kohta).
- 198 Viimein millään muulla seikalla ei voida perustella sitä, että unionin yleinen tuomioistuin käyttäisi harkintavaltansa sakkojen määrän osalta, kun otetaan huomioon kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus.
- 199 Tästä seuraa, että käsiteltävänä oleva väite on hylättävä.
- 200 Kantaja väittää toiseksi, ettei komissio ottanut huomioon kantajan ja MTPD:n osallistumisen rajallisuutta, kun se vahvisti myynnin arvon osuuden sakon perusmäärän laskemiseksi ja kun se arvioi mahdollisia lieventäviä seikkoja.
- 201 On muistutettava, että oikeuskäytännön mukaan sakon perusmäärän alentaminen lieventävien seikkojen perusteella liittyy välttämättä käsiteltävän asian olosuhteisiin, jotka voivat johtaa siihen, ettei komissio alenna sakon perusmäärää laittomaan sopimukseen osallistuneen yrityksen hyväksi. Lieventävän seikan hyväksi lukeminen sellaisissa tilanteissa, joissa yritys on osapuolena selvästi laittomassa sopimuksessa, jonka se tiesi muodostavan rikkomisen tai ei voinut olla tietämättä sitä, ei nimittäin saa johtaa siihen, että asetetulta sakolta viedään ennalta ehkäisevä vaikutus ja että SEUT 101 artiklan 1 kohdan tehokkaalle vaikutukselle aiheutetaan haittaa (ks. vastaavasti tuomio 9.7.2009, Archer Daniels Midland v. komissio, C-511/06 P, Kok., s. I-5843, 104 ja 105 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 202 Vuoden 2006 suuntaviivojen 29 kohdasta ilmenee lisäksi, ettei komissiolla ole velvollisuutta ottaa järjestelmällisesti erikseen huomioon jokaista mainittua lieventävää seikkaa eikä automaattisesti myöntää sakon perusmäärään ylimääräistä alennusta heti, kun yritys esittää seikkoja, jotka ilmentävät jonkin tällaisen seikan olemassaoloa. Sitä, onko sakon määrän mahdollinen alentaminen lieventävien seikkojen nojalla asianmukaista, on arvioitava kokonaisvaltaisesti ja ottaen huomioon kaikki merkitykselliset seikat. Koska vuoden 2006 suuntaviivoissa ei ole pakottavaa toteamusta lieventävistä seikoista, jotka voidaan ottaa huomioon, on katsottava, että komissio on pitänyt itsellään tiettyä harkintavaltaa, jotta se voi arvioida kokonaisvaltaisesti sitä, missä määrin sakkoja on mahdollisesti alennettava lieventävien seikkojen perusteella (ks. vastaavasti tuomio 2.2.2012, Denki Kagaku Kogyo ja Denka Chemicals v. komissio, T-83/08, 240 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).
- 203 Väitteestä, jonka mukaan komission olisi pitänyt ottaa huomioon se, ettei MTPD ollut osallistunut Euroopan lasikokouksiin vaan ainoastaan SML- ja ASEAN-kokouksiin, on käsiteltävässä asiassa muistutettava, kuten viidennen kanneperusteen toisen osan arvioinnista ilmenee, että komissio katsoi perustellusti MTPD:n, jonka kanssa kantaja ja Panasonic muodostivat taloudellisen kokonaisuuden, osallistuneen yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettuun SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan rikkomiseen, joka ulottui koko ETA-alueelle ja muodostui sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joiden tarkoituksena oli sopia hinnoista ja tuotannosta sekä vaihtaa kaupallisesti arkaluonteisia tietoja kilpailijoiden välillä. Kun otetaan huomioon komissiolla oleva harkintavaltansa sen vahvistaessa määrää sakoille, jotka se aikoo määrätä, se saattoi kaikkien näiden seikkojen perusteella katsoa, ettei lieventävien seikkojen hyväksi lukeminen ollut perusteltua.

- 204 Kantaja ei myöskään osoittanut, että MTPD vastusti CPT-kartellia siinä määrin, että se häiritsi sen moitteetonta toimintaa, mikä on lisäksi oikeuskäytännössä asetettu vaatimustaso, jotta kartellin täytäntöönpanon voidaan todeta puuttuvan, mikä oikeuttaa sakon määrän alentamisen lieventävien seikkojen perusteella (ks. vastaavasti tuomio Denki Kagaku Kogyo ja Denka Chemicals v. komissio, edellä 202 kohta, 248 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 205 Tästä seuraa, ettei komissio ylittänyt sillä asiassa olevan harkintavaltansa rajoja, kun se ei hyväksynyt sakon määrän alentamiseen oikeuttavana lieventävänä seikkana sitä – vaikka se olisi näytetty toteen –, ettei MTPD osallistunut kaikkiin kyseessä olevan kartellin muodostaviin osatekijöihin. Oikeuskäytännöstä nimittäin ilmenee kilpailusääntöjen rikkomisen vastuun osalta sellaisenaan, ettei se, ettei yritys suoraan osallistunut kaikkiin kartellikokonaisuuden muodostaviin osatekijöihin, voi poistaa yrityksen vastuuta SEUT 101 artiklan 1 kohdan rikkomisesta, jos käsiteltävän asian tavoin on osoitettu, että yrityksen täytyi välttämättä tietää yhtäältä, että kilpailunvastainen yhteistyö, johon se osallistui, oli osa kokonaissuunnitelmaa, ja toisaalta, että tämä kokonaissuunnitelma kattoi kaikki kartellin muodostavat osatekijät (ks. vastaavasti tuomio 8.12.2011, Chalkor v. komissio, C-386/10 P, Kok., s. I-13085, 91 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 206 Kantaja ei myöskään selitä sitä, miten komissio loukkasi suhteellisuusperiaatetta tai yhdenvertaisen kohtelun periaatetta jättäessään ottamatta lieventävän seikan huomioon kantajan osalta tältä osin.
- 207 Vaikka oletettaisiin, että kantaja haluaa väitteellään osoittaa, että sen rooli kartellissa oli yksinomaan passiivinen, on todettava yhtäältä, että vaikka tämä seikka oli nimenomaisesti mainittu mahdollisena lieventävänä seikkana vuoden 1998 suuntaviivoissa, sitä ei enää mainita lieventävien seikkojen joukossa, jotka voidaan hyväksyä vuoden 2006 suuntaviivojen mukaan. Tämä ilmentää siten harkittua poliittista valintaa olla enää ”rohkaisematta” kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistujien passiivista käyttäytymistä. Tämä valinta kuuluu komission harkintavallan alaan kilpailupolitiikkaa määritettäessä tai pantaessa täytäntöön.
- 208 Toisaalta yrityksen ”yksinomaan passiivinen tai myötäilevä” asema rikkomisen toteuttamisessa tarkoittaa jo määritelmällisesti sitä, että kyseinen yritys on omaksunut ”matalan profiilin” eli se ei ole osallistunut aktiivisesti kilpailunvastaisen sopimuksen tai sopimusten laatimiseen (tuomio 9.7.2003, Cheil Jedang v. komissio, T-220/00, Kok., s. p. II-2473, 167 kohta). Oikeuskäytännöstä ilmenee, että seikkoina, jotka saattavat ilmentää yrityksen passiivisuutta kartellissa, voidaan ottaa huomioon se, että se on osallistunut huomattavasti satunnaisemmin kokouksiin kuin kartellin varsinaiset jäsenet, samoin kuin kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden kolmansien yritysten edustajien antamat nimenomaiset lausumat kyseisen yrityksen roolista kartellissa ottaen käsiteltävän asian kaikki merkitykselliset seikat huomioon (ks. em. tuomio Cheil Jedang v. komissio, 168 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 209 MTPD osallistui käsiteltävässä asiassa lukuisiin CPT-kartellin kokouksiin, joiden kilpailunvastainen luonne on osoitettu ja joissa se antoi tiettyjä kaupallisesti arkaluonteisia tietoja kilpailijoilleen. Vaikka nämä tiedot olisivat olleet virheellisiä taikka saatavilla muuten, ne antoivat kuitenkin MTPD:stä vaikutelman sen kilpailijoille, että se osallistui kartelliin ja myötävaikutti siten sen edistämiseen. Kyseessä olevan kartellin osallistujista kukaan ei myöskään maininnut, että kantaja oli omaksunut ”matalan profiilin” rikkomisen aikana. Tämän johdosta kantajan roolia ei voida pitää pelkästään passiivisena.
- 210 Tästä seuraa, ettei komissio ylittänyt sillä asiassa olevan harkintavaltansa rajoja, kun se ei hyväksynyt MTPD:n väitetyksi yksinomaan passiivista ja marginaalista roolia sakon määrän alentamiseen oikeuttavana lieventävänä seikkana.
- 211 Kantaja väittää kolmanneksi, että komissio rikkoi vuoden 2006 suuntaviivojaan ottaessaan huomioon merkityksellisenä liikevaihtona ETA-alueelle sijoittautuneille asiakkaille suoritetun katodisädeputkien myynnin lisäksi ETA-alueella muutettujen tuotteiden muodossa toteutetun suoran myynnin, joka ei

liittynyt suoraan eikä epäsuorasti kilpailusääntöjen rikkomiseen. Tältä osin kantaja moittii komissiota yhtäältä siitä, ettei se osoittanut kilpailunvastaista käyttäytymistä kytkösmarkkinamyynnin osalta, joka oli nimenomaisesti jätetty SML- ja ASEAN-kokouksissa käytyjen keskustelujen ulkopuolelle ja joka ei siten suoraan liittynyt kilpailusääntöjen rikkomiseen. Kantaja väittää toisaalta, ettei komissio voinut tukeutua olettamaan, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkominen vaikutti televisioiden myöhemmän tuotantovaiheen markkinoihin ETA-alueella, minkä johdosta suora myynti ETA-alueella muutettujen tuotteiden muodossa ei liittynyt rikkomiseen epäsuorasti.

- 212 On huomautettava, että asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan mukaan kunkin rikkomiseen osallisen yrityksen tai yritysten yhteenliittymän osalta sakko on enintään kymmenen prosenttia sen edellisen tilikauden liikevaihdosta.
- 213 Kuten unionin tuomioistuin on jo todennut, komission on kussakin yksittäistapauksessa ja asiayhteyden sekä asetuksella N:o 1/2003 käyttöön otetun seuraamusjärjestelmän tavoitteet huomioon ottaen arvioitava kyseessä olevalle yritykselle tavoiteltua vaikutusta erityisesti sen liikevaihdon perusteella, joka kuvastaa yrityksen tosiasiallista taloudellista tilannetta aikana, jona rikkomiseen on syyllistytty (tuomio 7.6.2007, Britannia Alloys & Chemicals v. komissio, C-76/06 P, Kok., s. I-04405, 25 kohta; tuomio Guardian Industries ja Guardian Europe v. komissio, edellä 30 kohta, 53 kohta ja tuomio 23.4.2015, LG Display ja LG Display Taiwan v. komissio, C-227/14 P, Kok., 49 kohta).
- 214 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan komissio saa sakon määrää määrittäessään ottaa huomioon paitsi yrityksen kokonaisliikevaihdon, joka on – vaikkakin vain likimääräinen ja epätäydellinen – osoitus sen koosta ja taloudellisesta vallasta, myös sen osan liikevaihdosta, joka tulee kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olevista tuotteista ja joka on näin ollen omiaan osoittamaan rikkomisen laajuutta (tuomio 7.6.1983, Musique Diffusion française ym. v. komissio, 100/80-103/80, Kok., s. 1825, 121 kohta; tuomio Guardian Industries ja Guardian Europe v. komissio, edellä 30 kohta, 54 kohta ja tuomio LG Display ja LG Display Taiwan v. komissio, edellä 213 kohta, 50 kohta).
- 215 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan on niin, että vaikka asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa jätetään komissiolle harkintavaltaa, siinä kuitenkin rajoitetaan sen käyttöä asettamalla objektiiviset kriteerit, joissa komission on pitäydettävä. Siten yhtäältä yritykselle mahdollisesti määrättävällä sakolla on numeroina ilmaistavissa oleva ja ehdoton enimmäismäärä, joten tietylle yritykselle määrättävissä olevan sakon enimmäismäärä on määritettävissä etukäteen. Toisaalta tämän harkintavallan käyttämistä rajoitetaan myös käytännesäännöillä, joita komissio on asettanut itselleen muun muassa sakkojen laskennasta annetuissa suuntaviivoissa (tuomio Guardian Industries ja Guardian Europe v. komissio, edellä 30 kohta, 55 kohta ja tuomio LG Display ja LG Display Taiwan v. komissio, edellä 213 kohta, 51 kohta).
- 216 Vuoden 2006 suuntaviivojen 13 kohdan mukaan ”määrittääkseen sakon perusmäärän komissio käyttää sellaisten rikkomiseen suoraan tai epäsuorasti – – liittyvien tavaroiden tai palveluiden myyntiarvoa, jotka yritys on myynyt Euroopan talousalueen (ETA) alueella sijaitsevalla asian kannalta merkityksellisellä maantieteellisellä alueella”. Näiden samojen suuntaviivojen 6 kohdassa täsmennetään, että ”rikkomiseen liittyvien tavaroiden ja palveluiden myyntiarvon sekä rikkomisen keston katsotaan yhdessä muodostavan asianmukaisen vertailuarvon rikkomisen taloudellisen merkityksen ja kunkin rikkomiseen osallistuneen yrityksen suhteellisen osuuden selvittämiseksi”.
- 217 Vuoden 2006 suuntaviivojen 13 kohdan tavoitteena on siten käyttää yritykselle määrättävän sakon laskentapohjana määrää, joka heijastaa rikkomisen taloudellista merkitystä ja kyseisen yrityksen suhteellista osuutta siinä (tuomio 11.7.2013, Team Relocations ym. v. komissio, C-444/11 P, 76 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa; tuomio Guardian Industries ja Guardian Europe v. komissio, edellä 30 kohta, 57 kohta ja tuomio LG Display ja LG Display Taiwan v. komissio, edellä 213 kohta, 53 kohta).

- 218 Kyseisessä 13 kohdassa tarkoitettu myynnin arvon käsite kattaa näin ollen kilpailusääntöjen rikkomisessa kyseessä olevilla markkinoilla toteutuneen myynnin ETA-alueella, ilman, että olisi määritettävä, onko kyseinen rikkominen tosiasiallisesti vaikuttanut tähän myyntiin, koska rikkomisen kohteena olevien tuotteiden myynnistä saatava liikevaihdon osa on parhaiten omiaan heijastamaan tämän rikkomisen taloudellista merkitystä (ks. vastaavasti tuomio Team Relocations ym. v. komissio, edellä 217 kohta, 75–78 kohta; tuomio Guardian Industries ja Guardian Europe v. komissio, edellä 30 kohta, 57–59 kohta; tuomio 19.3.2015, Dole Food ja Dole Fresh Fruit Europe v. komissio, C-286/13 P, Kok., 148 ja 149 kohta ja tuomio LG Display ja LG Display Taiwan v. komissio, edellä 213 kohta, 53–58 ja 64 kohta).
- 219 Käsiteltävässä asiassa vertikaalisesti integroituneet kartellin osallistujat, kuten MTPD, jonka käyttäytymiseen kantaja käytti ratkaisevaa vaikutusvaltaa, liittivät ETA-alueen ulkopuolella kartellin kohteena olevat CPT-putket ETA-alueella myytäviin lopputuotteisiin. Kantajan väittämän tavoin sakon määrän vahvistamiseksi suorana myyntinä ETA-alueella muutettujen tuotteiden muodossa huomioon otettu myynti ei ole toteutunut kilpailusääntöjen rikkomisessa kyseessä olevan tuotteen markkinoilla eli tässä tapauksessa kartellin kohteena olevien katodisädeputkien markkinoilla vaan kyseisistä markkinoista erillisillä tuotemarkkinoilla eli sellaisten myöhemmän tuotantovaiheen lopputuotteiden markkinoilla, joiden osaksi kartellin kohteena olevat katodisädeputket on liitetty, koska mainitut kartellin kohteena olevat katodisädeputket on tällaisessa tapauksessa myyty sisäisesti ETA-alueen ulkopuolella MTPD:n ja sen vertikaalisesti integroituneiden tytäryhtiöiden välillä.
- 220 Riidanalaisen päätöksen 1026 ja 1029 perustelukappaleesta ilmenee kuitenkin, että komissio otti sakkojen perustana käytettävän määrän vahvistamiseksi ainoastaan huomioon televisioihin tai tietokoneiden näyttöihin liitettyjen CDT- ja CPT-putkien laskutetun hinnan eikä kyseisten näyttöjen hintaa. Siten sellaisten lopputuotteiden myyntiä, joiden osaksi kartellin kohteena olevat katodisädeputket on liitetty, ei ole otettu huomioon kokonaisarvoltaan vaan huomioon on otettu ainoastaan se osa tämän myynnin arvosta, joka saattoi vastata lopputuotteisiin liitettyjen kartellin kohteena olevien katodisädeputkien arvoa silloin, kun kantajalle kuuluva yritys on myynyt kyseiset lopputuotteet ETA-alueelle sijoittautuneille riippumattomille kolmansille. Tätä toteamusta ei ole kiistetty.
- 221 Tämän johdosta on niin, toisin kuin kantaja väittää, että komissio otti perustellusti huomioon televisioiden ja tietokoneiden näyttöjen myynnin sakon määrän laskemiseksi.
- 222 Vaikka vuoden 2006 suuntaviivojen 13 kohdassa tarkoitettu myyntiarvon käsite ei voi ulottua kattamaan kyseessä olevan yrityksen myyntiä, joka ei kuulu moititun kartellin soveltamisalaan (ks. tuomio Team Relocations ym. v. komissio, edellä 217 kohta, 76 kohta; tuomio Guardian Industries ja Guardian Europe v. komissio, edellä 30 kohta, 57 kohta ja tuomio LG Display ja LG Display Taiwan v. komissio, edellä 213 kohta, 53 kohta), olisi asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdalla tavoitellun päämäärän vastaista, että vertikaalisesti integroituneiden kartellin osallistujien osalta sakkoa koskevan laskelman ulkopuolelle voitaisiin jättää pelkästään siitä syystä, että kyseiset osallistujat liittävät rikkomisen kohteena olevat tuotteet lopputuotteisiin ETA-alueen ulkopuolella, se osa näiden lopputuotteiden ETA-alueella toteutetun myynnin arvosta, joka saattaa vastata rikkomisen kohteena olevien tuotteiden arvoa.
- 223 Kuten unionin tuomioistuin on myös jo katsonut, vertikaalisesti integroituneet yritykset voivat saada etua SEUT 101 artiklan vastaisesti tehdystä hintojen horisontaalista vahvistamista koskevasta sopimuksesta paitsi myytäessä riippumattomille kolmansille kyseisen rikkomisen kohteena olevilla tuotemarkkinoilla, myös seuraavan myyntiportaan eli sellaisten jalostettujen tuotteiden markkinoilla, joiden tuotantontekijänä kyseiset tuotteet ovat, ja tämä voi tapahtua kahdella eri tavalla. Joko nämä yritykset vyöryttävät tuotantontekijöiden hinnankorotukset, jotka johtuvat rikkomisen tavoitteesta, jalostettujen tuotteiden hintaan tai ne eivät vyörytä niitä, minkä ansiosta ne saavat hintaedun

kilpailijoihinsa nähden, jotka hankkivat nämä samat tuotannontekijät rikkomisen kohteena olevien tuotteiden markkinoilta (tuomio Guardian Industries ja Guardian Europe v. komissio, edellä 30 kohta, 60 kohta).

- 224 Komissio katsoi näin ollen perustellusti, että vaikka suoraa myyntiä ETA-alueella muutettujen tuotteiden muodossa ei ollutkaan toteutettu rikkomisessa kyseessä olleilla tuotemarkkinoilla, kyseinen myynti oli kuitenkin vääristänyt kilpailua ETA-alueella SEUT 101 artiklan vastaisesti muun muassa kuluttajien vahingoksi ja että mainittu myynti liittyi vuoden 2006 suuntaviivojen 13 kohdassa tarkoitettulla tavalla kilpailusääntöjen rikkomiseen ETA-alueella.
- 225 Tästä seuraa, että kantajan väite, jonka mukaan komissio ei voinut tukeutua oletamaan, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkominen vaikutti televisioiden myöhemmän tuotantovaiheen markkinoihin ETA-alueella, ei voi menestyä edellä 223 kohdassa mainitun oikeuskäytännön nojalla. Lisäksi on niin, kuten edellä 220 kohdassa on mainittu, että koska komissio ei ottanut huomioon muutettujen tuotteiden arvoa kokonaisuudessaan vaan ainoastaan niiden osaksi liitettyjen putkien arvon, tällainen väite on joka tapauksessa tehoton.
- 226 Lisäksi on huomautettava, että ETA-alueella muutettujen tuotteiden muodossa toteutetun suoran myynnin poissulkemisen seurauksena olisi tietyn yrityksen toteuttaman kilpailusääntöjen rikkomisen taloudellisen merkityksen keinotekoinen pienentäminen, koska pelkästään sen vuoksi, että tällaista myyntiä, johon kartelli on tosiasiallisesti vaikuttanut ETA-alueella, ei otettaisi huomioon, määrättäisiin loppujen lopuksi sakko, joka ei ole todellisessa suhteessa kyseisen kartellin soveltamisalaan tuolla alueella (ks. analogisesti tuomio Team Relocations ym. v. komissio, edellä 217 kohta, 77 kohta; tuomio Guardian Industries ja Guardian Europe v. komissio, edellä 30 kohta, 58 kohta ja tuomio LG Display ja LG Display Taiwan v. komissio, edellä 213 kohta, 54 kohta).
- 227 Kuten komissio totesi riidanalaisen päätöksen 1022 perustelukappaleessa perustellusti, erityisesti se, ettei kyseisen myynnin arvoa otettaisi huomioon, merkitsisi väistämättä sellaisten vertikaalisesti integroituneiden yritysten perusteetonta suosimista, jotka MTPD:n tavoin liittyivät merkittävän osan kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olevista tuotteista osaksi lopputuotteita ETA-alueen ulkopuolelle sijoittuneissa tuotantoyksiköissään, minkä johdosta ne voivat välttyä seuraamukselta, joka on oikeassa suhteessa niiden merkitykseen kyseisten tuotteiden markkinoilla ja niiden menettelyn haitallisuuteen ETA-alueella käytävän kilpailun kannalta.
- 228 Komissio ei siten rikkonut vuoden 2006 suuntaviivoja ottaessaan huomioon ETA-alueella muutettujen tuotteiden muodossa toteutetun suoran myynnin MTPD:lle yhteisvastuullisesti kantajan ja Panasonicin kanssa määrätyn sakon määrän määrittämiseksi.
- 229 Kantaja väittää neljänneksi, että komissio sivuutti vuoden 2006 suuntaviivojen 25 kohdan ilman objektiivisia perusteluja, jotka olisivat yhdenmukaisia yhdenvertaisen kohtelun periaatteen kanssa, kun se käytti määrättyä myynnin arvoa laskeakseen kantajalle MTPD:n emoyhtiönä määrätyn sakon perusmäärään sisällytetyn lisämäärän (ks. edellä 22 kohta).
- 230 On todettava, että kantaja pyrkii tällä väitteellä kyseenalaistamaan menettelytavan, jota komissio noudatti laskeakseen kantajalle sen johdosta, että tämä osallistui suoraan CPT-kartelliin ennen MTPD:n perustamista, määräämänsä sakon määrän, siltä osin kuin komissio otti lisämäärän laskemiseksi huomioon kantajan myynnin arvon lisäksi osuuden yhteisyrityksen myynnin arvosta. Kuten komissio täsmensi riidanalaisen päätöksen 1055 perustelukappaleen alaviitteessä nro 1972, tämä tarkoitti, etteivät emoyhtiöt olleet yhteisvastuullisesti vastuussa lisämääristä. Mainitun päätöksen 1076 perustelukappaleesta seuraa lisäksi, että vaikka Panasonicille ja kantajalle määrättiin erilliset lisämäärät, MTPD:lle ei määrätty lainkaan lisämäärää.
- 231 Kun otetaan kuitenkin huomioon se, että riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 2 kohdan d alakohta ja 2 artiklan 2 kohdan g alakohta on kumottu, kantajan väite on tältä osin hylättävä tehottomana.

- 232 Tästä seuraa joka tapauksessa, ettei ole tarpeen lausua sen puolustautumisoikeuksien väitettyä loukkaamista koskevan väitteen paikkansa pitävyydestä, joka perustuu siihen, ettei kantaja saanut tutustua Panasonicin MTPD:n lukuun toimittamiin tietoihin lisämäärän määrittämisen osalta.
- 233 Unionin yleinen tuomioistuin toteaa tässä tilanteessa, ettei minkään muun perusteen nojalla, joka voisi liittyä kantajan esillä olevan kanneperusteen osan tueksi esittämään väitteeseen, voida katsoa, että sakkojen määrät olisivat epäasianmukaisia, kun otetaan huomioon yhtäältä kantajan toteuttaman kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus ja sen kesto ja toisaalta tarve määrätä kantajalle sakot, joiden määrä on varoittava.
- 234 Unionin yleinen tuomioistuin katsoo lisäksi, ettei mikään oikeusjärjestyksen perusteisiin pohjautuva peruste, joka sen on tutkittava viran puolesta (ks. vastaavasti tuomio 8.12.2011, KME Germany ym. v. komissio, C-272/09 P, Kok., s. I-12789, 104 kohta), oikeuta sitä, että unionin yleinen tuomioistuin käyttää harkintavaltaansa sakon kumoamiseksi.
- 235 Edellä 146–148 kohdassa esitettyjen päätelmien mukaisesti sen neljännen vaatimuksen tueksi, jolla vaaditaan kantajalle sen johdosta, että se osallistui kilpailusääntöjen rikkomiseen MTPD:n välityksellä, määrätyn sakon määrän alentamista, esitetyn kanneperusteen toinen osa on tämän johdosta hyväksyttävä ainoastaan siltä osin kuin se koskee kantajalle yhteisvastuullisesti Panasonicin ja MTPD:n kanssa määrätyn sakon määrään kohdistuvan sen alennuksen myöntämistä, joka todettiin edellä 147 kohdassa mainitussa tuomiossa Panasonic ja MT Picture Display v. komissio, jossa kyseisen sakon määräksi vahvistettiin 82 826 000 euroa. Vaatimus sakon kumoamisesta tai sen määrän alentamisesta on hylättävä muilta osin.

### **Oikeudenkäyntikulut**

- 236 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 134 artiklan 3 kohdan sanamuodon mukaan on niin, että jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi, kukin asianosainen vastaa omista kuluistaan.
- 237 Koska kantajan vaatimukset on käsiteltävässä asiassa katsottu osittain perustelluiksi, on syytä määrätä asianosaiset vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) SEUT 101 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/39.437 – Televisioiden ja tietokoneiden näytöissä käytettävät kuvaputket) 5.12.2012 annetun komission päätöksen C(2012) 8839 final 1 artiklan 2 kohdan d alakohta kumotaan osittain siltä osin kuin siinä todetaan Toshiba Corp:n osallistuneen väritelevisioissa käytettävien kuvaputkien markkinoilla toimineeseen maailmanlaajuiseen kartelliin ajalla 16.5.2000–31.3.2003.
- 2) Kyseisen päätöksen 2 artiklan 2 kohdan g alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä määrätään Toshibaalle 28 048 000 euron sakko sen johdosta, että se osallistui suoraan väritelevisioissa käytettävien kuvaputkien markkinoilla toimineeseen maailmanlaajuiseen kartelliin.
- 3) Kyseessä olevan päätöksen 2 artiklan 2 kohdan h alakohdassa Toshibaalle yhteisvastuullisesti Panasonic Corp:n ja MT Picture Display Co. Ltd:n kanssa määrätyn sakon määräksi vahvistetaan 82 826 000 euroa.
- 4) Kanne hylätään muilta osin.
- 5) Asianosaiset vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Papasavvas

Forwood

Bieliūnas

Julistettiin Luxemburgissa 9 päivänä syyskuuta 2015.

Allekirjoitukset

## Sisällys

Asian tausta .....	1
Kantaja ja kyseessä oleva tuote .....	2
Hallinnollinen menettely .....	2
Riidanalainen päätös .....	3
Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset .....	6
Oikeudellinen arviointi .....	8
Ensisijaisesti esitetyt vaatimukset riidanalaisen päätöksen osittaiseksi kumoamiseksi .....	8
Ensimmäinen kanneperuste, joka perustuu riidanalaista päätöstä rasittavaan virheeseen siltä osin kuin päätöksessä todetaan kantajan olleen vastuussa ajalla 16.5.2000–11.4.2002 toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta .....	8
Toinen kanneperuste, joka perustuu riidanalaista päätöstä rasittavaan virheeseen siltä osin kuin päätöksessä todetaan kantajan olleen vastuussa ajalla 12.4.2002–31.3.2003 toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta .....	14
Neljäs kanneperuste, joka perustuu riidanalaista päätöstä rasittavaan virheeseen siltä osin kuin päätöksessä todetaan kantajan olleen yhteisvastuullisesti vastuussa MTPD:n osallistumisesta ajalla 1.4.2003–12.6.2006 toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen .....	16
– Toinen osa .....	16
– Ensimmäinen osa .....	22
– Kolmas osa .....	22
Kolmas kanneperuste, joka perustuu riidanalaista päätöstä rasittavaan virheeseen siltä osin kuin päätöksessä todetaan kantajan olleen vastuussa ajalla 1.4.2003–12.6.2006 toteutetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta .....	23
Toissijaisesti esitetty viides kanneperuste, joka perustuu riidanalaista päätöstä rasittavaan virheeseen siltä osin kuin päätöksessä todetaan MTPD:n olleen vastuussa osallistumisestaan ajalla 1.4.2003–12.6.2006 toteutettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen .....	24
– Ensimmäinen osa .....	25
– Toinen osa .....	25
Toissijaisesti esitetyt vaatimukset sakon määrän kumoamiseksi tai alentamiseksi .....	30
Oikeudenkäyntikulut .....	38